

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Добровольський Ю.Г.

**МЕНЕДЖМЕНТ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Навчальний посібник

Чернівці

ЧНУ

2022

ББК 28.9
Е62
УДК 004.312.26:001.891

*Рекомендовано Вченою радою
Навчально-наукового інституту фізико-технічних та комп'ютерних наук
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
протокол № 8 від 22.09.2022 р.*

*Менеджмент наукових досліджень: навчальний посібник (матеріали лекцій). /
Укл.: Добровольський Ю.Г. Чернів., нац. ун-т ім.. Ю.Федьковича, 2022, 62 с.*

Навчальний посібник з дисципліни “*Менеджмент наукових досліджень*” призначений для надання базових знань студентам з основ науково-дослідної роботи у галузі знань 12 «Інформаційні технології», які необхідні у подальшому навчанні, а також у практичній діяльності на виробництві.

Основною метою викладання дисципліни є підготовка студентів до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з структурою та змістом етапів дослідницького процесу, основними засобами пошуку, збирання, систематизації та аналізу джерел наукової інформації. Зокрема розглянуто питання обґрунтування вибору напряму наукового дослідження та методик визначення основних його складових, вивчення порядку організації наукових досліджень згідно діючої в Україні нормативної документації та особливості створення технічного завдання як основа наукового дослідження.

Навчальний посібник призначений для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня за спеціальностями 121 - Програмна інженерія, 122 - Комп'ютерні науки, 123 - Комп'ютерна інженерія та інших напрямків інформаційних технологій.

© Добровольський Ю.Г. 2022

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Вибір напрямку наукового дослідження	5
1.1 Вибір напрямку та послідовність наукових досліджень	6
1.2 Загальні визначення та поняття наукових досліджень	7
1.3 Вибір напрямку та теми наукового дослідження	8
1.4 Визначення предмета та об'єкта дослідження. Мета і завдання дослідження	11
2 Види типових завдань	12
2.1 Порядок здійснення наукового дослідження	13
2.2 Послідовність та етапи виконання наукових досліджень	15
2.3 Етапи виконання науково-дослідних робіт	16
3 Економічна та інформаційна складові наукового дослідження	17
3.1 Економічне обґрунтування вибору наукової теми	17
3.2 Ефективність наукового дослідження	18
3.3 Пошук, накопичення та опрацювання наукової інформації	19
4 Вимоги державного стандарту до вмісту технічного завдання	23
4.1 Вимоги до вмісту технічного завдання	23
5 Основи інтелектуальної власності у наукових дослідженнях	24
5.1 Немайнові та майнові права	25
5.2 Перелік документів для реєстрації авторського права на програмний продукт	26
5.3 Рекомендації до оформлення документів на реєстрацію авторського права	26
Приклади контрольних запитань	30
Список літератури	31
Додаток А. Вимоги до вмісту технічного завдання	33
Додаток Б. Заява про реєстрацію авторського права на твір	50
Додаток В. Зразок оформлення заяви на авторське свідоцтво	54
Додаток Г. Довіреність	61
Додаток Д. Анотація	62

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Менеджмент наукових досліджень» призначена для формування у студентів знань, вмінь та навичок з сучасних методів та засобів наукового дослідження, які будуть корисними при проведенні власних досліджень при підготовці магістерської роботи, а також при подальших наукових роботах для створення сучасних інформаційних систем.

Мета навчальної дисципліни.

Забезпечення підготовки студентів технічних спеціальностей 121 - Програмна інженерія, 122 - Комп'ютерні науки, 123 - Комп'ютерна інженерія та інших напрямків інформаційних технологій. Він є одним з основних курсів, призначеним для набуття студентами базових знань з основ науково-дослідної роботи сфері інформаційних технологій, які необхідні у подальшому навчанні, а також у практичній діяльності на виробництві.

Основною метою викладання дисципліни є підготовка студентів до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з структурою та змістом етапів дослідницького процесу, основними засобами пошуку, збирання, систематизації та аналізу джерел наукової інформації.

Навчальний посібник побудовано на основі сучасних уявлень про порядок проведення наукових досліджень [1-11, 27, 28], а також більш ранніх уявлень, які не втратили своєї актуальності сьогодні [12-26].

·
·

1 ВИБІР НАПРЯМУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасний етап науково-технічного розвитку суспільства висуває нові, набагато вищі вимоги до творчого потенціалу фахівців, що передбачає володіння новими науковими методами, вміння орієнтуватися в потоці наукової інформації, знаходити найраціональніші конструкторські, технологічні й організаційні рішення.

Перед спеціалістами різних напрямів підготовки все частіше постають завдання, які вимагають, окрім фахової кваліфікації, знання методів опрацювання результатів спостережень, планування експериментів, математичних методів моделювання та оптимізації процесів дослідження. Отже, сучасний фахівець повинен мати не тільки глибоку професійну підготовку, а й певний обсяг знань у галузі наукових досліджень, що передбачає засвоєння методологічних засад наукової праці, уміння збирати і опрацьовувати інформацію, розробляти програми наукових досліджень, аналізувати одержані результати та оформляти їх у вигляді наукового звіту.

Поряд із практичними вміннями здійснювати наукове дослідження, необхідною умовою ефективною та успішною науковою діяльністю є готовність особистості до науково-дослідної роботи, її пошукова активність, продуктивна дослідницька поведінка, стійке прагнення до творчого наукового пошуку та комплекс індивідуально-психологічних і характерологічних особливостей, що забезпечить високу ефективність її професійного функціонування.

Мета викладання дисципліни полягає у висвітленні методико-організаційних засад науково-дослідної діяльності, що сприятиме орієнтації в складному процесі наукового дослідження. Контент курсу вміщує розгляд важливих питань:

- вибір напрямку та послідовність наукових досліджень;
- дослідницькі принципи науки;
- методи наукового пізнання;
- місце та роль системного підходу в науковому пізнанні;
- наукове мислення в організації та проведенні наукових досліджень;
- основи теоретичних та експериментальних досліджень;
- планування експерименту й аналіз його результатів;
- звітність наукових досліджень;
- етика наукових досліджень.

1.1 Вибір напрямку та послідовність наукових досліджень

Україна має розгалужену систему науково-дослідних закладів, які працюють над розвитком науки. Головну роль у цьому відіграє Національна академія наук України. Академія наук об'єднує такі регіональні наукові центри: Донецький, Західний, Південний, Північно-Східний, Придніпровський та Кримський. Кожен науковий центр складається з низки науково-дослідних інститутів. В установах Академії наук створено сучасну експериментально-виробничу базу. Результати фундаментальних досліджень вчених України дали змогу пояснити явища, які спостерігаються у процесі поділу атомного ядра, створити стан речовини із наперед заданими властивостями, розкрити структуру складних хімічних речовин та ін.

Крім академічних закладів, науковою діяльністю займаються галузеві науково-дослідні інститути та вищі навчальні заклади, тобто наука поділяється на академічну, галузеву та науку, що розвивається у вищих навчальних закладах (ВНЗ).

В інститутах Академії наук виконуються фундаментальні дослідження, які розв'язують головні проблеми природничих, технічних і суспільних наук, а також ведуться прикладні дослідження. На відміну від академічних, галузеві науково-дослідні інститути займаються здебільшого прикладними дослідженнями, метою яких є розроблення нових технологій, вдосконалення і створення нових зразків техніки для відповідних галузей виробництва. Вищі навчальні заклади є осередками як фундаментальних, так і прикладних досліджень. Прикладні дослідження і технічні розробки ведуться також у лабораторіях і підрозділах окремих підприємств, у галузевих дослідно-конструкторських та проектних організаціях.

В Україні існує близько 1000 ВНЗ. Там проводяться наукові дослідження, спрямовані на розв'язання фундаментальних і прикладних проблем у тій галузі, для якої цей ВНЗ готує спеціалістів. Однією з форм інтеграції науки з виробництвом є науково-технічні об'єднання. Вони формуються на базі наукових інститутів Академії наук, які є головними, а також до їх складу входять: конструкторське бюро, дослідно-експериментальний завод, виробниче підприємство, де впроваджують результати досліджень. В Україні такими об'єднаннями є науково-технічне об'єднання на базі Інституту електрозварювання імені академіка Є.О. Патона та Інститут надтвердих матеріалів НАН України.

1.2 Загальні визначення та поняття наукових досліджень

Мета наукового дослідження – це всебічне та достовірне вивчення об'єкта, процесу або явища, їх структури, зв'язків та співвідношення на основі наукових принципів і методів пізнання, а також отримання і впровадження корисних результатів.

Будь-яке наукове дослідження має свій об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – це матеріальна або ідеальна система.

Предмет дослідження – це структура системи, закономірності взаємодії елементів у середині системи і поза нею, закономірність її розвитку, різні властивості та якості цієї системи [12].

Науковий напрям – це наука або комплекс наук, у межах яких виконується певна наукова робота. Розрізняють технічні, біологічні, історичні та інші напрями з можливою їх деталізацією.

Структурні одиниці наукового напрямку:

- наукові комплексні проблеми (сукупність проблем, які мають одну мету);
- наукові проблеми (сукупність складних теоретичних і практичних завдань, розв'язання яких назріло в певній галузі науки);
- наукові теми (складові частини проблеми або визначене коло наукових питань);
- наукові питання (складові частини теми або окремі завдання конкретної теми) [13; 14].

Кожна наукова робота належить до певного конкретного напрямку досліджень. Наукові роботи класифікують за такими ознаками.

За напрямом розвитку виробництва:

- створення нових технологічних процесів, машин, апаратів тощо;
- підвищення ефективності виробництва;
- поліпшення виробничих відносин та організації виробництва.

За ступенем важливості:

- найважливіші, що координуються на державному рівні;
- роботи, що виконуються Академією наук;
- роботи, що виконуються галузевими науковими установами.

За науковим рівнем:

- фундаментальні;
- прикладні;
- дослідно-конструкторські розробки.

За джерелом фінансування:

- держбюджетні;
- договірні.

1.3 Вибір напрямку та теми наукового дослідження

Напрямок наукового дослідження визначається галуззю науки, специфікою наукових інститутів. Конкретизація напрямку наукових досліджень проводиться на базі вивчення виробничих, суспільних потреб і стану досліджень. Під науковим напрямом розуміють сферу наукових досліджень наукового колективу, яка спрямована на вивчення певних фундаментальних, теоретичних і експериментальних завдань у відповідній галузі науки.

Науковий напрям – сфера дослідження наукового колективу, який упродовж відповідного часу розв’язує ту чи іншу проблему.

Розрізняють технічні, біологічні, соціальні, економічні напрями з подальшою деталізацією. Структурними одиницями наукового напрямку є комплексні проблеми, проблеми, теми і питання.

Дослідницька робота розпочинається з вибору проблеми або теми дослідження. Проблема – форма наукового пізнання, у якій констатується недостатність досягнутого до даного моменту рівня знання. Проблеми наукових досліджень вибирають, виходячи з фахової готовності та зацікавленості: планів науково-дослідних робіт установи (науково-дослідної тематики, що передбачається планами галузевих міністерств, відомств, академій наук, закладів освіти, тематичних завдань, замовлень на проведення досліджень); цільових комплексних, галузевих і регіональних науково-технічних програм [15].

Наукова проблема – питання, що потребує наукового вирішення; сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам у конкретній науці та потребують вирішення за допомогою наукових досліджень.

На основі ретельного вивчення вітчизняних та зарубіжних публікацій у вибраному та суміжних наукових напрямках формулюють основну проблему і в загальних рисах визначають очікуваний результат. Важливим під час формулювання проблеми є вивчення стану наукових розробок у цьому напрямі, у процесі якого слід розділити:

- 1) знання, що набули загального визнання наукової спільноти та перевірені на практиці;**
- 2) питання, які є недостатньо розробленими і вимагають наукового обґрунтування;**
- 3) невирішені питання, сформульовані у процесі теоретичного осмислення, запропоновані практикою або ті, що виникли під час вибору теми.**

Такий підхід надає змогу з'ясувати зміст проблеми. Розробка структури проблеми передбачає виділення тем, розділів, питань. У кожній темі виявляють орієнтовну сферу дослідження. Потім її конкретизують, провівши внутрішній причинно-наслідковий аналіз і виявивши всі змістовні сторони. Тому виділяють похідні проблеми, кожна з яких має стати об'єктом деталізації доти, доки не будуть визначені конкретні завдання – зміст поставленої проблеми. Важливим моментом конкретизації проблеми є обмеження кола питань, які необхідно вивчити.

Необхідно вивчити історичні аспекти та сучасний стан проблеми, оскільки це є важливим елементом пошуку правильного рішення. Слід також виявити коло питань, які стануть відправною точкою при визначенні перспектив подальшого вивчення проблеми. Наукова проблема має бути актуальною, науково значимою та вирізнятися новизною.

Для обґрунтування актуальності проблеми необхідне висвітлення кількох позицій, зокрема посилання на документи, у яких визначаються соціальні замовлення у сфері освіти та її практичних потреб, що характеризуються недостатністю тих чи інших наукових знань, які потребують вирішення.

Важливою складовою, що забезпечує ефективність проведення будь-якого наукового-дослідження, є чітке формулювання його теми, яка повинна відбивати рух від досягнутого наукою, від звичного до нового, містити момент зіткнення старого з новим.

Тема дослідження – методологічна характеристика дослідження; відображає проблему в її характерних рисах, окреслює межі дослідження, конкретизуючи основний задум та створюючи передумови успіху роботи в цілому.

Тема – частина наукової проблеми, яка охоплює одне або кілька питань дослідження. Тема формується на основі загального ознайомлення з проблемою, в межах якої буде проводитись дослідження.

Процес формування теми дослідження включає такі етапи [16].

Тему дослідження обирають з урахуванням умов, наведених нижче [17].

Актуальність.

Дослідницька робота повинна бути актуальною, тобто скерованою на розв'язання конкретних і корисних завдань, які є важливими у даному напрямі науки. Визначення актуальності теми базується на вивченні спеціальної періодичної літератури та виробництва, участі у виставках, конференціях тощо.

Рівень інтересу до проблеми.

Одним із критеріїв перспективності обраного напрямку дослідження є застосування найпростіших наукометричних досліджень. Термін «наукометрія»

означає науку, яка займається кількісним описом власне науки. Оскільки наука – це, перш за все, одержання нової інформації, наукометричні дослідження присвячені вивченню проблем накопичення і передачі інформації. Дослідження можуть виконуватись на основі аналізу науково-технічної літератури, яка стосується певної проблеми.

Попередній теоретичний та інженерний розрахунки.

Перед початком досліджень необхідно вивчити теоретичні засади певної проблеми і провести попередні теоретичні розрахунки (якщо це можливо).

Це дозволяє виявити ті елементи проблеми, які ще недостатньо розроблені, й намітити план подальших досліджень.

Матеріальна база.

Після того, як тема початково сформульована, уточнюється матеріальна база, необхідна для виконання роботи. Для проведення багатьох робіт потрібний спеціальний інструментарій, сучасні електронні прилади та обладнання, на придбання яких потрібні великі кошти. У той же час виконання досліджень на застарілому обладнанні недоцільне, оскільки це знижує достовірність результатів. Але завжди доводиться шукати варіанти технічного забезпечення досліджень, що вирішуються за допомогою простої доступної техніки.

Точність вимірювань.

Необхідно, хоча б приблизно, оцінити межі використання результатів, і це дасть відповідь на вимоги щодо точності вимірювань.

Терміни виконання.

Повинні бути встановлені реальні терміни виконання роботи. Затягування дослідження інколи призводить до того, що результати отримують швидше інші дослідники або ж вони стають неактуальними.

Зацікавлені особи.

Необхідно визначити коло організацій і осіб, які зацікавлені в результатах роботи і можуть допомогти у її виконанні. Може бути корисним обговорення змісту майбутнього дослідження із зацікавленими особами. Це дає змогу конкретизувати завдання або додати ще інші, запобігти дублюванню робіт, а також домовитись про проведення спільних досліджень.

Тема повинна відповідати профілю наукового колективу, членом якого є дослідник. Кожен науковий колектив (ВНЗ, НДІ, відділ, кафедра) має свій профіль, кваліфікацію, компетентність.

Отже, на стадії обґрунтування теми дослідження вивчають усі критерії її вибору, після чого приймають рішення про доцільність її розробки.

1.4 Визначення предмета та об'єкта дослідження. Мета і завдання дослідження

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обирається для вивчення.

Предмет дослідження – явище або процес, що знаходиться в межах об'єкта та розглядається як елемент, частина об'єкта дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження, як категорії наукового процесу співвідносяться між собою, як загальне і часткове. В об'єкті виділяється його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага науковця, оскільки предмет дослідження визначає тему наукового дослідження.

Одним із важливих творчих етапів вирішення проблеми є визначення мети та завдань наукового дослідження.

Метою наукового дослідження є всебічне, достовірне вивчення об'єкта, явища або процесу, їх структури, зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання; здобуття і впровадження у практику корисних і необхідних для суспільства результатів.

Мета дослідження – це кінцевий результат, на досягнення якого воно спрямоване. Вона має адекватно відображатись у темі роботи, містити в узагальненому вигляді очікувані результати та наукові завдання.

Чітке формулювання конкретної мети – одна з найважливіших методологічних вимог до програми наукового дослідження. Мета дослідження полягає у вирішенні наукової проблеми шляхом удосконалення вибраної сфери діяльності конкретного об'єкта [18].

Мета конкретизується та розвивається у завданнях дослідження.

Завдання повинні розглядатись як основні етапи наукового дослідження.

Завдання підпорядковуються основній меті і спрямовані на послідовне її досягнення. Вони не можуть формулюватись як «вивчення», «ознайомлення», «дослідження» тощо, оскільки таким чином вказують не на результат наукової розробки, а на окремі технологічні процеси. Завдання дослідження визначають для того, щоб більш конкретно реалізувати його мету.

Завдання наукового дослідження, як правило, полягають у:

– вирішенні теоретичних питань, які пов'язані з проблемою дослідження (введення до наукового обігу нових понять, розкриття їх сутності і змісту; розроблення нових критеріїв і показників;

- розроблення принципів, умов і факторів застосування окремих методик і методів);

– виявленні, уточненні, поглибленні, методологічному обґрунтуванні суттєвості, природи, структури об'єкта, що вивчається; виявленні тенденцій і закономірностей процесів; аналізі реального стану предмета дослідження, динаміки, внутрішніх протиріч розвитку;

– виявленні шляхів та засобів удосконалення явища, процесу, що досліджується (практичні аспекти роботи); обґрунтуванні системи заходів, необхідних для вирішення прикладних завдань;

– експериментальній перевірці розроблених пропозицій щодо розв'язання проблеми, підготовці методичних рекомендацій для їх використання на практиці [19].

Отже, визначення мети і завдань дослідження – важливий етап розв'язання наукової проблеми.

2. ВИДИ ТИПОВИХ ЗАВДАНЬ

Науковий напрям досліджень у будь-якій галузі виробництва визначається колом типових завдань, спрямованих на розвиток певної галузі.

Фізичне завдання – виявлення закономірностей механічних, електричних, хімічних, теплових явищ, що впливають на якість технологічних процесів, енерговитрати, матеріали.

Завдання з ідентифікації (опису) – математичний опис причинних зв'язків між вхідними, змінними і вихідними характеристиками різноманітних процесів.

Завдання з оптимізації – знаходження оптимального співвідношення вхідних змінних для забезпечення заданих вимог до процесу.

Пошукове завдання – знаходження найбільш ефективного шляху, що веде до задоволення вимог, які виникають.

Виробничі завдання – випробування нових конструкцій обладнання; знаходження оптимальних міжремонтних періодів під час експлуатації обладнання та ін.

Фундаментальні дослідження – спрямовані на розв'язання фізичних задач, які дозволяють відкрити нові явища і закономірності під час проведення досліджуваних процесів.

Пошукові дослідження – пошук шляхів створення нової технології й техніки та нових способів, запропонованих на основі фундаментальних досліджень.

Прикладні дослідження – розв'язують завдання ідентифікації та оптимізації й спрямовані на досягнення конкретної, раніше визначеної, практичної мети.

Промислові дослідження – виконуються безпосередньо на виробництві. Коли з числа наведених вище завдань визначено тип завдання науково-дослідної роботи, тоді можна ґрунтовно розробляти план послідовного виконання досліджень.

2.1 Порядок здійснення наукового дослідження

Поняття, функції та структура програми дослідження

Проведення дослідження започатковується розробкою програми.

Програма дослідження – це документ, який регламентує всі етапи, стадії підготовки, організації та проведення конкретного дослідження.

Програма дослідження містить теоретичні обґрунтування методологічних підходів і методичних прийомів вивчення певного явища або процесу.

Програма визначає проблему, мету, завдання дослідження, методи їх вирішення, а також основні шляхи і форми впровадження в практику очікуваних результатів. Вона виконує роль стрижневого кореня дослідження, зумовлюючи його змістовно-сміслову цінність, якість та надійність отриманої інформації.

Серед основних вимог до формування програми визначають такі:

Програма дослідження виконує три основні функції:

– методологічну – дає змогу визначити проблему, задля якої здійснюється дослідження; сформулювати його мету і завдання;

- зафіксувати вихідні положення про досліджуваний об'єкт;

- зіставити дане дослідження з тими, що проводилися раніше;

– методичну – дає можливість розробити загальний логічний план дослідження;

- визначити методи збору і аналізу інформації;

- розробити процедуру дослідження; провести порівняльний аналіз отриманих результатів;

– організаційну – забезпечує розробку чіткої системи розподілу праці між членами дослідницької групи;

- налагодження контролю за ходом і процесом дослідження, публікацію результатів тощо.

Створення програми розпочинається з розробки концепції дослідження, яка визначає його основну ідею. Концептуальні положення дослідження фіксують у методологічному розділі програми [14; 20].

Методологічний розділ включає:

- проблемну ситуацію, яка зумовлює необхідність проведення дослідження (чому проводиться);
- вибір теми дослідження;
- визначення об'єкта і предмета дослідження;
- структурний (логічний) аналіз об'єкта;
- визначення мети і основних завдань дослідження;
- обґрунтування робочих гіпотез (гіпотези не є обов'язковим елементом програми);

Методико-процедурний розділ містить [12]:

- Методику дослідження (методи збирання, обробки та аналізу даних);
- Формування вибіркової сукупності (тип вибірки, структура вибіркової сукупності, обсяг вибірки);
- Інструментарій для збору інформації.

Рівень достовірності основних результатів наукового дослідження значно підвищується, якщо вони базуються на експериментальних даних.

Тому програма повинна включати розділ експериментальних досліджень.

Завершується експеримент переходом від емпіричного вивчення до обробки отриманих даних, логічних узагальнень, аналізу і теоретичної інтерпретації отриманого фактичного матеріалу.

Результати наукового дослідження подаються у вигляді підсумкового документа: інформації, інформаційної записки, аналітичної записки чи звіту про науково-дослідну роботу.

Для оптимізації роботи, щоб при найменших затратах отримати найкращі результати, необхідне планування наукового дослідження.

Робочий план становить основу, визначає загальну спрямованість дослідження та послідовність його проведення. Структура плану визначається обсягом і складністю дослідження. План може складатись із остаточно сформульованих пунктів, які повністю відображають їх змістовне наповнення, або тез, що в основних рисах характеризують положення дослідження [21].

На більш пізніх стадіях виконання дослідження можна підготувати план-проспект – реферативне викладення отриманих результатів у послідовності їх розміщення у рукописі.

План доцільно будувати за такою схемою: вступ, розділи, параграфи, висновки, список використаної літератури, додатки.

2.2 Послідовність та етапи виконання наукових досліджень

Початком наукового дослідження є докладний аналіз сучасного стану проблеми, яка розглядається. Він здійснюється на основі інформаційного пошуку з широким використанням ЕОМ. При цьому використовуються різні джерела інформації, які знаходяться в Україні, а також всевітня комп'ютерна мережа Internet.

На основі аналізу проблеми складаються огляди, реферати й експрес-інформації, дається класифікація основних напрямів і визначаються конкретні завдання дослідження. Далі здійснюється вибір методу дослідження з використанням критеріїв його оцінки, складається план-графік виконання робіт та розраховується очікуваний економічний ефект.

Власне виконання наукових досліджень полягає в розв'язанні поставлених на початку завдань. Найчастіше у фундаментальних і прикладних дослідженнях використовується математичне або фізичне моделювання, а також поєднання цих методів. Математичне моделювання включає в себе декілька послідовних кроків. Це складання математичної моделі досліджуваного процесу на основі зібраних даних або використання готової моделі досліджуваного процесу на основі зібраних даних, або використання готової моделі з корегуванням основних і допоміжних факторів, що в багатьох випадках дозволяє спростити та пришвидшити дослідження. Для зручності розв'язання поставленого завдання математичний опис явища виконується у безрозмірних одиницях на основі теорії подібності.

Далі здійснюється вибір способу розв'язання завдання (аналітичний або наближений) з урахуванням декількох умов, а саме: необхідної точності; тривалості виконання; оптимальних матеріальних витрат. Оброблення результатів експерименту виконується за допомогою ЕОМ. На основі широкого застосування математичної теорії планування експерименту отримують результати у вигляді математичних рівнянь, будують графіки і номограми, які характеризують закономірності процесу, що досліджується.

Фізичне моделювання може здійснюватися на модельній (лабораторній) або натурній установці. Для цього розробляються креслення установки, визначається діапазон основних параметрів, добирається вимірювальна апаратура, а також складається програма проведення досліджень.

Експерименти можуть здійснюватись за класичною схемою (коли послідовно перебираються вибрані фактори) або з використанням математичної теорії планування експерименту. Після виконання програми досліджень проводиться перевірка правильності одержаних результатів, оброблення одержаних даних і отримання відповідних рівнянь та оцінюється помилка

розрахунку за ними. Під час фізичного моделювання широко використовується ЕОМ – для керування експериментом і обробки його результатів.

Завершенням наукової розробки є аналіз отриманих результатів та їх оформлення. Виконується зіставлення результатів теорії та експерименту, дається аналіз їх можливих відмінностей. Складається звіт про проведені наукові дослідження, який оформляється за державним стандартом.

2.3 Етапи виконання науково-дослідних робіт

Можна виділити шість основних етапів виконання прикладної науково-дослідної роботи, а саме:

- формулювання теми (ознайомлення з проблемою, складання техніко-економічного обґрунтування, попереднє визначення очікуваного економічного ефекту від впровадження);
- формулювання мети і завдань дослідження (літературний огляд, зіставлення і критика проблемної інформації, узагальнення і висвітлення стану питання за темою);
- теоретичні дослідження (вивчення фізичної суті явища, формулювання гіпотези, вивід математичних залежностей та їх теоретичний аналіз);
- експериментальні дослідження (розробка мети і завдань експерименту, планування, засоби вимірювання, дослідна установка, проведення експериментів, опрацювання результатів);
- аналіз і оформлення результатів наукових досліджень (загальний аналіз теоретичних і експериментальних досліджень, зіставлення їх результатів, аналіз розходжень, уточнення теорії, у разі потреби, проведення додаткових експериментальних досліджень);
- упровадження і визначення економічного ефекту (розрахунок річного економічного ефекту, передача для впровадження у виробництво, авторський нагляд за впровадженням або розроблення технічного завдання на дослідно-конструкторську роботу) [17].

Етапи дослідно-конструкторської розробки:

- формулювання теми, мети і завдань дослідження;
- вивчення літератури, проведення досліджень до технічного проектування експериментального зразка;
- технічне проектування (розробка варіантів технічного проекту, розрахунки, розробка креслень, виготовлення вузлів, узгодження технічного проекту та техніко-економічного обґрунтування);

- робоче проектування (розробка загального вигляду, вузлів, деталей, пояснювальної записки для виготовлення дослідного зразка);
- виготовлення дослідного зразка (проектування технологічного процесу виготовлення, розробка технологічних карт і проекту організації робіт, виготовлення деталей, складання зразка, підключення, доводка, регулювання; стендові й виробничі випробування);
- доопрацювання дослідного зразка;
- державні випробування (передача зразка спеціальній комісії, випробування за методикою і оформлення акта держвипробування).

Наведені етапи робіт відповідають вимогам чинного держстандарту щодо послідовності виконання і оформлення результатів наукових робіт.

3 ЕКОНОМІЧНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Економічне обґрунтування вибору наукової теми

На початку виконання наукових досліджень виникає необхідність економічно обґрунтованих варіантів. Для цього треба оцінити можливі варіанти шляхом визначення числових критеріїв, найпростішим з яких є критерій економічної ефективності:

$$K_e = E_0 / B_d, \quad (1.1)$$

де E_0 – очікуваний економічний ефект від впровадження;
 B_d – витрати на наукові дослідження.

Чим більше значення K_e , тим ефективність теми вища. Величина K_e повинна бути в межах 1,5 ... 2,0 грн. на одну гривню витрат.

У випадку великих обсягів продукції та тривалих термінів її впровадження об'єктивнішим буде критерій оцінки економічної ефективності теми, який визначається за формулою:

$$K_E = B_{\Pi} \sqrt{T/B_{заг}}, \quad (1.2)$$

де B_{Π} – вартість продукції за рік після освоєння результатів наукового дослідження і впровадження їх у виробництво;

T – термін виробничого впровадження, роки;

$V_{\text{заг}}$ – загальні витрати на виконання наукового дослідження, дослідне і промислове освоєння продукції та річні витрати на її виготовлення за новою технологією.

Економічність є важливим критерієм перспективності теми. Але при оцінці великих тем цього критерію недостатньо. Необхідна більш загальна оцінка, яка б враховувала й інші показники. У цьому випадку часто використовується експертна оцінка, яку здійснює спеціально підібраний Т / Взаг склад висококваліфікованих експертів (від 7 до 15 осіб). За їх допомогою, залежно від специфіки тематики, її напряму або комплексності, визначаються відповідні показники оцінки. Якщо тема отримала максимальну підтримку експертів, то вона вважається перспективною.

3.2 Ефективність наукового дослідження

Ефективність науки включає високий науковий рівень отриманих результатів, які суттєво впливають на розвиток природи, суспільства і людини.

За характером впливу на суспільний розвиток виділяють: науково-технічний, економічний, оборонний та соціальний ефекти.

Під науково-технічним ефектом розуміють розширення знань про навколишній світ: виявлення нових фактів, зв'язків, закономірностей, відкриття законів, розробка нових матеріалів, обладнання, технологій.

Суть економічного ефекту полягає в отриманні додаткових економічних результатів: зростання національного доходу, продуктивності праці, ресурсозбереження.

Соціальний ефект проявляється в зміні змісту, характеру і умов праці, підвищення рівня і якості життя народу, підвищення загальноосвітнього і професійного рівня людських ресурсів. Залежно від цілей, які ставляться перед дослідженням, при оцінці НДР, визначальним може бути будь-який із перелічених ефектів, а інші виступатимуть як додаткові [20].

Ефективність науково-дослідної роботи колективу (відділу, кафедри, НДІ, КБ) оцінюється кількома показниками:

- кількістю впроваджених тем;
- кількістю отриманих авторських свідоцтв і патентів;
- кількістю проданих ліцензій або виручки;
- економічною ефективністю від впровадження результатів науково-дослідної роботи, яка визначається як відношення фактичної отриманої економії від реалізації розробок до середньорічних витрат;
- показником продуктивності праці.

Ефективність науки не зводиться тільки до впровадження, і тим більше до одержаного ефекту. Ефективність науки – це визнання держави в світі. Наука є найбільш ефективною сферою капіталовкладень.

3.3 Пошук, накопичення та опрацювання наукової інформації

У процесі створення нової техніки, у випадку неповноти або недостатньої достовірності та неоперативності одержання інформації, практично неможливо скласти уявлення про кращі світові та вітчизняні зразки, що спричиняє технічне відставання ще на стадії проектування.

Не менш важливе значення має завдання забезпечення наукових досліджень зручною для сприйняття інформацією про важливі наукові досягнення, які були отримані в минулому. Таким чином, розвиток державної системи збору, опрацювання, зберігання, ефективного пошуку та передачі інформації з використанням найсучасніших методів і засобів (у першу чергу, обчислювальної техніки) є надзвичайно актуальним. Методи інформатики успішно застосовуються для створення ефективних інформаційних систем і є основою для автоматизації наукових досліджень та проектування різних виробничих процесів.

У процесі розвитку інформатики можна виділити декілька напрямів:

- технічний (інженерний), пов'язаний з утворенням обчислювальної техніки та різноманітних автоматизованих інформаційно–пошукових систем;
- програмний, пов'язаний із забезпеченням ЕОМ програмами, що дозволяють реалізувати відповідні завдання;
- алгоритмічний, пов'язаний із розробкою алгоритмів розв'язання різних теоретичних і практичних завдань і утриманням баз даних або банків даних.

Інформаційні системи. Розроблення, створення й використання інформаційних систем для забезпечення широкого кола споживачів інформацією про досягнення науки і техніки – важливий розділ сучасної інформатики [22].

Інформаційні продукти – це сукупність уніфікованих відомостей і послуг, поданих у стандартизованому вигляді. Прикладами можуть бути роздруковані результати пошуку в інформаційному масиві, спеціалізовані видання, аналітичні довідки тощо. Кожен тип інформаційного продукту потребує специфічної технології його отримання. У результаті цього відокремилися спеціалізовані та універсальні (інтегровані) інформаційні системи.

З розвитком обчислювальної техніки і засобів зберігання інформації з'явилась можливість накопичення та зберігання великих машинних

інформаційних масивів (баз даних). У зв'язку з їх широким розповсюдженням і розвитком методів та засобів перетворення цих даних на інформаційні продукти почала швидко розвиватися індустрія інформації, тобто розпочався перехід до «безпаперової інформатики».

Бази даних можна розділити на бібліографічні й фактографічні.

Бібліографічні бази даних містять так звану вторинну інформацію, тобто дані про публікації. Відповідна «первинна інформація» (власне публікації: книги, статті, патенти та ін.) зберігаються в іншому розділі інформаційної системи. Фактографічні бази даних містять у собі дані фактичного характеру і є кінцевим продуктом користування. У нашій країні бази даних створюються в загальнодержавних і галузевих інформаційних органах, а також у провідних науково-дослідних інститутах.

Кожному типу інформаційного продукту відповідає специфічна технологія його виробництва. Важливою складовою частиною цієї технології є певне програмне забезпечення у вигляді так званих пакетів прикладних програм (ППП). У тих випадках, коли кожному інформаційному продукту відповідає свій ППП, останній відносять до проблемно-орієнтованих або функціональних ППП. Якщо один і той самий ППП дозволяє отримати декілька інформаційних продуктів, його називають інтегральним [23].

Таким чином, до складу сучасного виробництва інформаційних продуктів входять: технічні засоби (ЕОМ, засоби тиражування й передачі інформації), бази даних, ППП. Для виробництва власне баз даних також потрібна своя інформаційна технологія. Так, із поняттям «база даних» тісно пов'язане поняття «банк даних». Це різновид інформаційної системи для накопичення великих об'ємів відносно однорідних взаємопов'язаних і змінних даних, їхнього оперативного оновлення та багатоцільового використання. До складу банку даних входять: база даних і комплекс засобів їхнього створення та використання (програмна система управління базами даних, мови, обчислювальне обладнання, технології, персонал, методики).

Із розвитком засобів зв'язку й обчислювальної техніки інформаційні мережі все більше об'єднуються в єдину інфраструктуру, технічною основою якої є інформаційні мережі. Через них споживач отримує доступ практично до будь-яких банків даних, приєднаних до джерела.

Нині існують системи наукової комунікації. Частина з них реалізована у традиційній формі, через інформаційні центри та бібліотеки; деякі – через мережі даних. За таким (змішаним) принципом організовано постачання інформації споживачам у Державній системі наукової й технічної інформації (ДСНТІ) і, відповідно, в Міжнародній системі науково-технічної інформації (НТІ) країн світу.

Структурною одиницею, яка характеризує інформаційні ресурси й інформаційні продукти з кількісного боку, є науковий документ, що містить науково-технічну інформацію і призначений для її зберігання й використання.

Залежно від способу надання інформації розрізняють документи: текстові (книги, журнали, звіти та ін.), графічні (креслення, схеми, діаграми), аудіовізуальні (звукзаписи, кіно, відеофільми), машиночитаючі (такі, що створюють базу даних на мікрофотоносіях та CD-дисках) та ін.

Крім того, документи поділяють на первинні (що містять безпосередні результати наукових досліджень і розробок, нові наукові дані або нове осмислення відомих ідей і фактів) і вторинні (що містять результати аналітично-синтетичного й логічного опрацювання одного чи декількох первинних документів або відомостей про них) [24].

Як первинні, так і вторинні документи поділяють на опубліковані (видання) і неопубліковані. До первинних документів належать книги (неперіодичні текстові видання обсягом понад 48 с.). Книги і брошури поділяють на наукові, навчальні, офіційно-документальні, науково-популярні й, врешті решт, за галузями наук і науковими дисциплінами. Серед книг і брошур важливе наукове значення мають монографії, які є всебічним дослідженням однієї проблеми або теми і належать одному або декільком авторам, та збірники наукових праць, що містять низку наукових статей одного або декількох авторів, реферати і різні офіційні або наукові матеріали.

З метою навчання видаються підручники та навчальні посібники (навчальні видання). Це неперіодичні видання, що містять систематизовані відомості наукового й прикладного характеру, викладені у зручній для засвоєння формі.

Деякі видання, що публікуються від імені державних або громадських організацій, установ і відомств, називаються офіційними. Вони містять матеріали законодавчого, нормативного або директивного характеру.

Найоперативнішим джерелом НТІ є періодичні видання, що виходять через певні проміжки часу та з постійним для кожного року числом номерів. Традиційними видами періодичних видань є газети й журнали. До періодичних належать також видання з продовженням, що виходять через певні проміжки часу, з накопиченням матеріалу. Такими виданнями є збірники наукових праць інститутів, ВНЗ, наукових колективів, які публікуються без чіткої періодичності під загальною назвою «Праці», «Наукові вісники», «Відомості» та ін.

До спеціальних видів технічних видань прийнято відносити нормативно-технічну документацію, яка регламентує науково-технічний рівень і якість

випущеної продукції (стандарти, інструкції, типові положення, методичні вказівки тощо).

Важливе значення для виконання науково-дослідних робіт має патентна документація, яка є сукупністю документів, що містять дані про відкриття, винаходи та інші види промислової власності, а також дані про охорону прав винахідників. Патентна документація має високий ступінь достовірності, оскільки підлягає ретельній експертизі на новизну та корисність.

До основних видів неопублікованих первинних документів можна віднести науково-технічні звіти, дисертації, депоновані рукописи, наукові переклади, конструкторську документацію, інформаційні повідомлення про проведені науково-технічні конференції, з'їзди, симпозиуми, семінари [25].

Вторинні документи й видання поділяють на довідкові, оглядові, реферативні та бібліографічні. Довідкові видання (довідники, словники) містять результати теоретичних узагальнень, різні величини та їх значення, матеріали виробничого характеру. Оглядові видання містять концентровану інформацію, отриману в результаті відбору, систематизації та логічного узагальнення відомостей з великої кількості першоджерел, з певної теми і за певний проміжок часу. Реферативні видання (реферативні журнали, реферативні збірники) містять скорочений виклад первинного документа або його частини з основними фактичними даними та висновками. Бібліографічні покажчики є виданнями книжкового або журнального типу, що містять бібліографічні описи випущених видань. Вторинні неопубліковані документи включають реєстраційні й інформаційні карти, облікові листки дисертацій, покажчики депонованих рукописів і перекладів, інформаційні реклами. До них прийнято відносити також другорядні документи, які розповсюджуються за передоплатою (Бюлетені реєстрації науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДР і ДКР), збірники рефератів НДР і ДКР тощо).

4 ВИМОГИ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ДО ВМІСТУ ТЕХНІЧНОГО ЗАВДАННЯ

Наукове дослідження має ґрунтуватися на певних вимогах, які формуються перед його початком.

Існує дві основні форми наукового дослідження – за ініціативою розробника (дослідника) та за ініціативою замовника досліджень. Ці дві форми характерні як для роботи індивідуального виконавця – фізичної особи, так і при роботі виконавця у складі певної юридичної особи. Простіше, це означає, що незалежно від того, працюєте ви самостійно, індивідуально, або у певній установі (науково-дослідний інститут, університет, підприємство, фізична особа-підприємець, тощо) перед початком роботи над вашим дослідженням, або розробкою, у вас має бути сформоване технічне завдання.

Воно може створюватись за вимогою зовнішнього замовника згідно його технічних вимог, або виконавцем цього дослідження, як що таке дослідження є його власною ініціативою.

В обох випадках зміст технічного завдання має відповідати вимогам державних стандартів. При цьому, у випадку, коли технічне завдання формується на вимогу замовника, сторони (виконавець і замовник) можуть враховувати, або не враховувати певні вимоги стандартів.

4.1 Вимоги до вмісту технічного завдання

Вимоги до вмісту технічного завдання регламентується в Україні згідно Державного стандарту України ДСТУ 3973-2000 СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО. Правила виконання науково-дослідних робіт [26]. Усі відповідні вимоги наведено у додатку А.

5. ОСНОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Програмний продукт, який створюється під час розробки програмного забезпечення, є об'єктом авторського права, яке виникає, згідно Закону України Закон України "Про авторське право і суміжні права" саме у момент створення інтелектуальної власності. А саме – програмного забезпечення.

Тим не менш, створене ПЗ потребує документального захисту з боку Держави, яке представляє собою «Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір».

Дані про реєстрацію відповідного свідоцтва публікуються у Бюлетені «Авторське право і суміжні права», що видається Державним підприємством «Український інститут інтелектуальної власності» Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Приклад запису у бюлетені наведений на рисунку 1 [27].

Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір	98382
Дата реєстрації авторського права	06.07.2020
Повне ім'я та/або псевдонім автора (авторів), чи позначення "Анонімно"	Савчук Тамара Олександрівна, Кучевський Юрій Андрійович
Повне ім'я або повне офіційне найменування роботодавця	
Об'єкт авторського права, до якого належить твір	Комп'ютерна програма
Вид, повна та скорочена назва твору (творів)	Комп'ютерна програма "Інтелектуальний модуль для перевірки на унікальність курсових робіт з дисципліни"
Вихідні дані для оприлюднених творів	
Анотація	Програма використовує удосконалений алгоритм перевірки курсових робіт на унікальність, що базується на методі шинглів, для підвищення швидкодії процесу перевірки курсових робіт на унікальність.

Рисунок 1. Приклад запису у бюлетені про реєстрацію свідоцтва про авторського права на твір.

Програмне забезпечення або програмний продукт, як комп'ютерна програма є об'єктом права інтелектуальної власності і, за прийнятим законодавчим порядком є об'єктом авторського права, передбачає охорону в якості літературного твору. У такий спосіб, захист авторських прав, на комп'ютерну програму як на твір, охороняється в першу чергу конкретне програмне забезпечення у початковому або виконуваному коді, а не як її суть, ідейний та інший зміст. В іншому випадку, на відміну від авторського права,

якщо комп'ютерна програма має оригінальні рішення, що можуть бути комерціалізовані, то можливо отримати патент на програму, або забезпечити її охорону в якості корисної моделі чи винаходу у складі програмно-технічного комплексу. Оформлення патенту на корисну модель чи винахід досить довготривала і затратна дія, що у випадку програмного забезпечення може бути невиправдане. Авторське право на програмний продукт виникає з моменту його створення.

5.1 Немайнові та майнові права

Важливими складовими авторського права є: **немайнові та майнові права**.

Немайнові права на програмний продукт є правом особистості на програмний продукт, як твір. Вони виникають з моменту створення програмного продукту та належать фізичній особі – розробнику (автору) програми чи колективу розробників (авторів), якщо такий продукт створювався в співавторстві. Особисті немайнові права невід'ємні від автора, та не можуть бути передані третій особі, наприклад за договором. Такі права, окрім права на визнання розробником (автором) комп'ютерної програми, включають в себе право вимагати її збереження, цілісність та ін. подібні права, непов'язані з безпосереднім використанням програмного продукту як інтелектуальної власності, у тому числі і в комерційних цілях.

Майнові права дозволяють правовласнику використовувати об'єкт інтелектуальної власності, у передбачених законом повноваженнях, включаючи отримання комерційної вигоди, а також дозволяти і, відповідно забороняти його використання, третім особам.

Особливість немайнових прав полягає в тому, що їх неможливо передати третім особам, за окремих випадків, що можуть бути передбачені законом. Майнові права є об'єктом оформлення договірних відносин, інакше правовласництво здійснюється сумісно, що може бути причиною конфліктів між ними у майбутньому.

Зокрема, якщо розробник створив комп'ютерну програму самостійно, то йому належать, як і особисті немайнові права, так і майнові права на таку програму.

Найбільш розповсюджена практика праці програмістів на платній основі, що передбачають договори з обумовленими умовами передачі власнику, чи замовнику майнових прав на комп'ютерну програму у повному обсязі.

5.2 Перелік документів для реєстрації авторського права на програмний продукт

Підготовка документів для реєстрації авторських прав та отримання авторського свідоцтва у сфері програмного забезпечення має свою специфіку [Інтелектуальна власність та патентознавство: Реєстрація авторського права на програмний продукт [28].

а. Заявка на реєстрацію авторського права на програмний продукт повинна містити:

- 1) **заяву про реєстрацію авторського права на твір;**
- 2) **зразок програмного коду;**
- 3) **анотацію на програмний продукт;**
- 4) **інструкцію користувача;**
- 5) документ, що свідчить про **факт і дату оприлюднення твору** (за наявності);
- 6) документ або копію документа про **сплату збору за підготовку до реєстрації авторського права**, або копію документа, що підтверджує наявність пільг;
- 7) документ про сплату збору за **оформлення і видачу свідоцтва** (подається після одержання автором письмового рішення про реєстрацію авторського права на твір) або копію документа, що підтверджує наявність пільг;
- 8) **довіреність**, оформлену в установленому порядку, якщо заявка подається довіреною особою.

5.3 Рекомендації до оформлення документів на реєстрацію авторського права

На сайті ДП «Український інститут інтелектуальної власності» (<https://ukrpatent.org/uk/articles/copyright-forms/>) можна завантажити наступні зразки форм:

- Заява про реєстрацію авторського права на твір (зразок заповнення);
- Заява про реєстрацію авторського права на службовий твір;
- Заява про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір (щодо передачі (відчуження) майнових прав на твір);
- Заява про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір (щодо передачі виключного/невиключного права на використання твору).

Якщо здобувач вищої освіти створив комп'ютерну програму самостійно, то йому належать і майнові і немайнові права, але якщо програму було

створено в процесі навчання, то університет має право претендувати на відчуження частки майнових прав. Але договір про відчуження (передачу) майнових прав оформлюється після їх реєстрації (Додаток Б).

Заява на авторське свідоцтво оформлюється за зразком (Додаток В).

Зауваження до оформлення:

1) заява про реєстрацію авторського права на твір:

- В заяві на реєстрацію авторських прав на програмний продукт, в анотації та інструкції користувача повинна бути однакова назва, що починається зі слів «Комп'ютерна програма», а назва програмного продукту береться у дужки (див. Додаток В, Додаток Г).

- **Скорочена назва твору, Попередня чи альтернативна назва твору** заповнюються обов'язково або позначається, що їх «немає».

- Авторське право у галузі творчої діяльності (п.2.) програмних комп'ютерних програм належать до галузі «література» і як **об'єкт авторського права** (п.3.) є «Комп'ютерна програма».

- П. 9.1. (п. 9.2., п. 9.3.) разом з повною поштовою адресою необхідно вказувати телефон. Якщо декілька співавторів (п. 9.2., п. 9.3.) дозволяється вказувати номер телефону лише першому співавторові. **В, суть авторства, авторський вклад у створення твору,** дозволяється замінити перелік вкладу формулюванням «співавтор твору».

- В п. 10.1 автор(и), спадкоємець(і), якщо авторів декілька інформація про кожного подається в окремих рядках.

- Якщо заявник(и) має довірену особу, що може займатися редагуванням документів, відносити їх на реєстрацію та забирати свідоцтво(а) то данні про таку особу заповнюються у п. 10.2.

- В таблиці (п. 12) позначаються всі документи, що додаються до заяви:

- **Примірник твору** може бути подано у одному з двох видів – в електронному, на CD або у паперовому в одному екземплярі. Відповідно заповнюються клітинки таблиці: на CD - 1 примірник та 1 кількість аркушів; а при паперовому варіанті 1 примірник та вказується відповідна кількість аркушів.

- **Платіжний документ, що підтверджує сплату збору за підготовку до державної реєстрації авторського права на твір та Платіжний документ, що підтверджує сплату збору за оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію авторського права на твір** – в кожній клітинці 1 аркуш, 1 примірник. Допускається не заповнювати ці клітини.

- **Документ, що підтверджує повноваження довіреної особи** (довіреність). У випадку, якщо до реєстрації залучено довірену особу,

оформлюється довіреність (Додаток Г) від кожного співавтора, що відображається у відповідних клітинках таблиці наступним чином – 1 примірник та кількість аркушів, що відповідає кількості співавторів.

- **Інші документи, що додаються до заяви.** У цьому розділі таблиці вказують про подані анотацію та інструкцію користувача програмного продукту в кількості 1 примірника та відповідною кількістю аркушів.

2) Зразок програмного коду подається і оформлюється у довільній формі. Автори подають частину коду, за яким можливо ідентифікувати програмний продукт у одному з двох варіантів – роздрукованим на паперовому носії формату А4, або в електронному вигляді на CD носії., з урахуванням збереження комерційної таємниці чи інше.

3) Анотація на програмний продукт подається у довільній формі, з додержанням вищевказаної вимоги до назви, обсягом не більше 1 сторінки, формату А4 (Додаток Д).

4) Інструкція користувача, подається у довільній формі, з додержанням вимоги до назви.

5) документ або копію документа про сплату збору за підготовку до реєстрації авторського права, або копію документа, що підтверджує наявність пільг. Збір за підготовку до держреєстрації авторського права від **фізичних осіб** оплачується один раз від усіх співавторів у розмірі 55,25 грн.

6) документ про сплату збору за оформлення і видачу свідоцтва (подається після одержання автором письмового рішення про реєстрацію авторського права на твір) або копію документа, що підтверджує наявність пільг. Вартість одного свідоцтва 8,5 грн. для реєстрації фізичних осіб.

7) довіреність, оформлену в установленому порядку, якщо заявка подається довіреною особою (Додаток Г).

Отже, інтелектуальна власність у наукових дослідженнях виникає як продукт технічної творчості автора дослідження.

Право інтелектуальної власності має дві складові – немайнову і майнову.

Немайнова частина інтелектуальної власності виникає у момент створення об'єкту інтелектуальної власності. В нашому випадку – програмного забезпечення. Більш точно – створення певного технічного рішення (алгоритму), якій дозволив створити те, чого раніше не було. Тобто – щось нове. На науков-юридичній мові це називається **новизна**.

Майнова частина інтелектуальної власності виникає у момент реєстрації авторського права в інституті інтелектуальної власності України.

Документ про авторське право може бути двох типів:

- свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір;
- патент України на корисну модель.

Згідно Закону України про авторське право і суміжні права (стаття 28) авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору. Авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті.

Згідно Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" (Стаття 6.) строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки. Строк дії деклараційного патенту на винахід становить 6 років від дати подання заявки.

Приклади контрольних запитань

1. Які пізнавальні завдання вирішуються у процесі наукового дослідження?
2. Визначте вимоги які висуваються до формування наукової проблеми.
3. Якою є послідовність роботи з вибору теми дослідження?
4. Визначте основні критерії вибору теми наукового дослідження.
5. Якими правилами необхідно користуватись в ході обґрунтування теми наукового дослідження?
6. Які спеціальні методи використовуються у наукових дослідженнях?
7. Назвіть основні етапи організації наукових досліджень.
8. Які мають корелювати між собою календарний та робочій плани дослідження?
9. Визначте вимоги які висуваються до формування етапів виконання науково-дослідних робіт.
10. Проаналізуйте мету науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи.
11. Назвіть основні етапи виконання науково-дослідних робіт.
12. Який зміст робіт на етапі «Вибір напрямку дослідження»?
13. Який зміст робіт на етапі «Теоретичні та експериментальні дослідження»?
14. Яку інформацію наводять у розділі «Мета і призначення НДР»?
15. Яку інформацію наводять у розділі «Вимоги до виконання НДР»?
16. Яки розділи у загальному випадку містить ТЗ на НДР?
17. Згідно яких документів може виконуватися НДР?
18. Що таке «НОУ-ХАУ» згідно ДСТУ 3973-2000?
19. Термін дії свідоцтва про авторське право на програмний продукт?
20. Порядок оформлення заяви на отримання свідоцтва про авторське право на програмний продукт.
21. Чим відрізняються майнові і немайнові права автора.
22. Назвіть основні відмінності між патентом на корисну модель і свідоцтвом про авторське право.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. S. Ouhbi, N. Pombo. Software Engineering Education: Challenges and Perspectives, IEEE Global Engineering Education Conference (EDUCON), 27-30 April 2020.
2. Introduction to software engineering / Ronald J. Leach. -- Second edition. Howard University, 2019, Washington, DC, USA, 74p.
3. Viznyuk I. and Polishchuk A. 2021. Formation of IT-competence of future masters as a psychological and pedagogical problem. Psychological Prospects Journal. 37 (Jun. 2021), 23–39. DOI:<https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-23-39>.
4. Бхаттачарджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.:НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с.
5. Організація наукових досліджень. Методичні рекомендації. Укладач: С С. Крамаренко Миколаїв – 2021, МНАУ, 33с.
6. Сардак С. Е. Основи наукових досліджень : навч. посібник / С. Е. Сардак. –Д. : ДГУ, 2018. – 103 с.
7. Методологія та організація наукових досліджень у ветеринарній гігієні, санітарії та експертизі: навчальний посібник / [Яремчук О. С., Лютка Г. І., Поліщук Т.В.]. – Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2019. – 303 с.
8. Галян О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. / О.В.Галян. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
9. Організація наукових досліджень у сфері менеджменту та безпеки організації: підручник / Бліхар В., Омельчук О., Вовк В., Бліхар М., Копитко М., Верескля М., Михаліцька Н. - Хмельницький: Вид-во ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2022. - 443 с.
10. Основи наукових досліджень. уклад.: Н. І. Ситник. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 57 с.
11. Методика та організація наукових досліджень. Методичні рекомендації з курсу для студентів магістрів. Середня освіта / І.Ю. Фекета – Ужгород: видавництво УжНУ “Говерла”, 2020. – 65 с.
12. Крушельницька В. О. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посіб. – К. : Кондор, 2003. – 192 с.
13. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К. : «ВД «Професіонал», 2007. – 208 с.
14. Кислий В. М. Організація наукових досліджень: навчальний посібник / В. М. Кислий. – Суми : Університетська книга, 2011. – 224 с.
15. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003. – 116 с.
16. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.

17. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень. – К. : Знання, 2007. – 317 с.
18. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях : навч. посіб. / О. П. Кириленко, В. В. Письменний. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 228 с.
19. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне : Волинські береги, 2013. – 360 с.
20. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
21. Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – К. : Знання, 2007. – 270 с.
22. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник / За ред. професора Д. В. Чернілевського. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
23. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті // Бюлетень ВАК України. Спецвипуск. – 2000. – № 2. – С. 39–40.
24. Романюк М. М. Загальна і спеціальна бібліографія: Навчальний посібник. – 2-ге вид. – Львів : Світ, 2003. – 96 с.
25. Наринян А. Р., Поздеев В. А. Основы научных исследований: учеб. пос. / Европейский ун-т. – К. : Изд-во Европейского ун-та, 2002. – 109 с.
26. ДСТУ 3973-2000 Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання науково-дослідних робіт.
27. Л.Й. Підкамінь, А.О. Ангельська, Ю.Г. Добровольський. Основи інтелектуальної власності об'єктів науково-технічної творчості Навчальний посібник. 2-е видання, перероблене і доповнене. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист №1/11-3482 від 18.02.13р.) . – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2019. – 313 с.
28. Міністерство економіки України. Офіційний веб-сайт. Офіційний бюлетень «Авторське право і суміжні права» Електроний ресурс. Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=11c1271e-eb9e-470a-ba8e-43b4e5301bee&title=OfitsiiniiBiuletenavtorskePravoISumizhniPrava&isSpecial=true>

ВИМОГИ ДО ВМІСТУ ТЕХНІЧНОГО ЗАВДАННЯ

(згідно Державного стандарту України ДСТУ 3973-2000 СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО. Правила виконання науково-дослідних робіт. Пункти ДСТУ подані згідно оригіналу).

Загальні положення

Ключові слова: науково-дослідна робота, правила проведення НДР, етапи НДР, технічне завдання на НДР, науково-технічна документація, виконавець НДР.

ВИЗНАЧЕННЯ

У цьому стандарті використано терміни та їх визначення відповідно до ДСТУ 3278, а також такі терміни:

інформація з обмеженим доступом — інформація, що містить відомості, які становлять державну та інші, передбачені законом таємниці, розголошення яких завдає шкоди особі, суспільству або державі, а також конфіденційна інформація, що є власністю держави чи установи — виконавця НДР;

науково-технічна продукція — науковий або науково-прикладний результат науково-технічної діяльності, що має корисні властивості і призначений для застосування споживачем;

«НОУ-ХАУ» — повністю або частково конфіденційні знання, досвід, технічні рішення, секрети виробництва, які не користуються правовою охороною, але містять інформацію для ефективної організації виробництва і є комерційною таємницею;

фундаментальні наукові дослідження — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку;

пошукові наукові дослідження — теоретичні дослідження, пов'язані з поглибленням знань із визначеної наукової проблеми і (або) створенням підґрунтя для проведення прикладних досліджень;

прикладні наукові дослідження — наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей.

4 СКОРОЧЕННЯ

ДКР- дослідно-конструкторська робота;

ДТР- дослідно-технологічна робота;

МТВ медико-технічні вимоги;

НД - нормативний документ;

НДР- науково-дослідна робота;

НТП -- науково-технічна продукція;

НТР - - науково-технічна рада;

ОК - облікова картка НДР;

ПМ -прорпрр програма і методика випробувань;

РК - реєстраційна картка НДР;

ТЗ - технічне завдання.

5 ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВИКОНАННЯ НДР

5.1 Місце, роль і основні завдання НДР

5.1.1 НДР є складовою частиною єдиного інноваційного процесу «наука — техніка — виробництво і його початковою стадією.

5.1.2 До НДР належать фундаментальні, пошукові та прикладні дослідження.

Загальні положення цього стандарту поширюються на виконання прикладних досліджень. Для фундаментальних і пошукових досліджень положення стандарту є рекомендованими і поширюються у належній частині.

5.1.3 Основними завданнями, що визначають зміст і характер НДР, є створення наукових а науково-технічних обґрунтувань на базі ефективних досліджень для прийняття рішень стосовно:

- використання наукових та науково-експериментальних досягнень під час створення нової продукції чи модернізації тієї, що вже існує;

- виконання наступних дослідно-конструкторських (дослідно-технологічних) робіт;

- розроблення стандартів, проектів настановних, нормативних і прогнозно-аналітичних документів;

- доцільності виконання подальших досліджень і розробок чи їх припинення як таких, що не мають перспективи.

5.1.4 НДР виконують згідно з договором (контрактом) між замовником та виконавцем, за ініціативою виконавця або за умовами конкурсу відповідно до положення про нього. За відсутності замовника НДР є ніціативною.

5.1.5 Результати виконання НДР як наукову продукцію передають замовнику згідно з договором та актами чинного законодавства щодо прав на інтелектуальну власність, об'єктами якої є:

- винаходи, промислові зразки, корисні моделі та знаки на товари і послуги, на які отримані документи виключного права;
- авторські права щодо наслідків творчої діяльності учасників НДР, на які одержані свідоцтва про реєстрацію.

Під час передавання наукової продукції виконавець НДР повідомляє замовника про використанні об'єкти інтелектуальної власності.

5.1.6 Майнові та фінансові питання учасники НДР вирішують згідно з актами чинного законодавства та умовами договору.

5.2 Функції учасників НДР

5.2.1 Організації, установи і підприємства залежно від характеру участі у НДР (замовлення, дослідження, виконання тощо) поділяють на замовників (споживачів) і виконавців (розробників).

Центральні та місцеві органи виконавчої влади виконують функції державного або головного замовника, якщо вони фінансують НДР. Крім центральних і місцевих органів виконавчої влади згідно з ГОСТ 15. 001 функції замовника НДР можуть виконувати: споживач, якому постачатиметься продукція або організація, якій доручено представляти інтереси споживача.

Залежно від характеру, складності та обсягу робіт у виконанні НДР беруть участь одна або кілька організацій (підприємств). Якщо у виконанні НДР беруть участь декілька організацій виконавців, то серед них визначають головного виконавця. Решта організацій виконують функції виконавців складових частин НДР (співвиконавців).

У загальному випадку під час виконання НДР її учасники виконують роботи, що наведені у підпунктах 5.2.2 — 5.2.4 цього стандарту.

5.2.2 Замовник НДР виконує такі основні роботи:

- ініціює проведення НДР стосовно визначеної проблеми і подає рекомендовану форму заявки виконання НДР (додаток А) або встановлює власну форму заявки;
- видає вихідні вимоги щодо розроблення ТЗ на НДР;
- організує, за потреби, експертизу заявок на виконання НДР, розглядає результати експертизи визначає головного виконавця НДР;
- за поданням виконавця НДР розглядає і затверджує ТЗ та присвоює НДР шифр;
- приймає рішення щодо укладання договору і укладає договір на виконання НДР із головним виконавцем;
- організує супровід і контроль за виконанням НДР на всіх її етапах;

- приймає окремі етапи робіт та завершеної роботу в цілому, а також рішення щодо подальшого використання результатів НДР, спеціалізацію, залишків матеріалів та інших матеріальних цінностей, що придбані згідно з договором за кошти замовника;

- визначає перелік відомостей, що підлягають охороні, а також об'єкти інтелектуальної власності та вимоги до здійснення заходів щодо їх захисту,

- організує впровадження результатів НДР відповідно до розділу 7.3 цього стандарту.

5.2.3 Головний виконавець (виконавець) НДР виконує такі роботи:

- подає заявку на виконання НДР;

- за дорученням і на підставі вихідних вимог замовника розробляє ТЗ на НДР, узгоджує ТЗ із зацікавленими організаціями і подає на затвердження замовнику;

- разом із виконавцями складових частин НДР визначає зміст ТЗ на складові частини і виконує щодо них функції замовника;

- готує і подає замовнику матеріали для укладання договору на виконання НДР;

- укладає договори на виконання складових частин НДР з їх виконавцями;

- складає і затверджує план виконання сумісних робіт із виконавцями складових частин;

- координує роботу виконавців складових частин НДР;

- виконує НДР відповідно до завдань і термінів, що встановлені ТЗ і договором із замовником,

- виконує необхідний аналіз науково-технічної та нормативної документації стосовно теми НДР і розглядає можливі напрями досліджень;

- визначає методи досліджень;

- виконує теоретичні дослідження, розрахунки, математичне моделювання і патентні дослідження,

- створює, за необхідності, моделі, макети або експериментальні зразки майбутніх виробів та проводить експериментальні роботи;

- порівнює результати експериментальних робіт із результатами теоретичних досліджень;

- визначає перспективність подальшого проведення досліджень та надає рекомендації щодо застосування результатів НДР;

- розробляє, за необхідності, інструкцію з технічного захисту інформації з обмеженим доступом,

- оформляє патентний захист можливих об'єктів інтелектуальної власності і розробляє заходи щодо збереження НОУ-ХАУ;

- приймає окремі етапи робіт у виконавців складових частин НДР та роботу в цілому;
- складає звітну документацію;
- несе відповідальність перед замовником за науковий рівень НДР, за надані рекомендації, терміни та якість виконаних робіт;
- подає пропозиції щодо складу приймальної комісії та здає роботу замовнику;
- готує та подає до органу державної реєстрації реєстраційну та облікову картки НДР та заключний звіт для реєстрації.

5.2.4 Виконавець складової частини НДР виконує належні роботи згідно з підпунктом 5.2.3 і додатково такі роботи;

- за дорученням головного виконавця розробляє та подає йому на затвердження ТЗ на складову частину НДР;
- проводить роботу відповідно до затвердженого головним виконавцем ТЗ;
- звітує перед головним виконавцем згідно з умовами договору.

5.2.5 Взаємні обов'язки між замовником, головним виконавцем і виконавцями складових частин НДР додатково до вимог цього стандарту визначають у договорі на виконання НДР, а суперечності між учасниками НДР розглядають і вирішують на погоджувальних нарадах.

5.3 Правила проведення НДР

5.3.1 НДР виконують відповідно до ТЗ або ТЗ на складову частину з урахуванням вимог галузевих стандартів і чинних НД до виду продукції.

5.3.2 Програмну документацію розробляють відповідно до ГОСТ 19.105.

5.3.3 Під час виконання НДР, за необхідності, проводять патентні дослідження відповідно до вимог ДСТУ 3575, вивчення і аналіз вітчизняних та закордонних технічних рішень, які захищені патентами, що є важливою умовою забезпечення якості досліджень та високого науково-технічного рівня результатів виконання НДР.

5.3.4 Попередні патентні дослідження проводять із метою аналізу властивостей об'єкта дослідження, які відповідають вимогам правової охорони об'єктів інтелектуальної власності.

5.3.5 Наукове і технічне керівництво виконанням робіт здійснює науковий керівник НДР, якого визначають наказом (розпорядженням) керівника організації головного виконавця НДР.

5.3.6 Із метою забезпечення вчасного виконання етапів НДР і складання звітної документації вловний виконавець разом із виконавцями складових частин НДР розробляє план спільних робіт (календарний план), у якому визначає: послідовність і терміни виконання етапів НДР, виконавців,

номенклатуру і терміни подання звітної документації за етапами, необхідність та терміни проведення експертизи документації, терміни приймання етапів та роботи в цілому. Затверджений план спільних робіт є обов'язковим до виконання учасниками НДР.

5.3.7 Із метою підтвердження результатів теоретичних досліджень у процесі виконання НДР, за необхідності, створюють макети, моделі або експериментальні зразки майбутніх виробів. Необхідність їх розроблення та випробувань, кількість примірників, склад та перелік документації, яку розробляють для них, визначають у ТЗ на виконання НДР.

5.3.8 Випробування макетів виробів або експериментальних зразків проводять за ПМ, які розробляє або визначає виходячи з наявності типових ПМ головний виконавець. Необхідність участі представника замовника у випробуваннях визначають у ТЗ.

5.3.9 Під час проведення випробувань повинні виконуватися вимоги нормативних документів з метрології щодо засобів вимірювальної техніки. Випробувальне обладнання повинно бути атестоване за встановленим порядком. Результати випробувань оформляють актом або протоколом, форму яких визначає головний виконавець.

6 РОЗРОБЛЕННЯ ТЗ НА ПРОВЕДЕННЯ НДР ТА ЇЇ СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ

6.1 Загальні вимоги

6.1.1 Рішення щодо розроблення ТЗ замовник приймає на підставі розглядання та експертизи заявок на проведення НДР.

6.1.2 Конкретний зміст ТЗ, порядок його розроблення та затвердження визначають замовник і виконавець, а в разі ініціативного розроблення — виконавець. Для ініціативної НДР замість ТЗ дозволено використати будь-який документ, що має необхідні і достатні вимоги для отримання результатів НДР.

Під час видання доручення на розроблення ТЗ замовник визначає вихідні вимоги у формі головних завдань, показників та характеристик, яким повинні відповідати результати НДР.

Доручення щодо розроблення ТЗ замовник може дати кільком потенційним виконавцям для подальшого розглядання та приймання на конкурсній основі.

6.1.3 ТЗ розробляють на основі наукового прогнозування та перспектив подальшого розвитку відповідного напрямку, результатів виконання попередніх досліджень і експериментальних робіт, аналізу патентної, науково-технічної документації, інформаційних матеріалів щодо новітніх

досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і техніки, а також досвіду попереднього розроблення та експлуатації аналогічної продукції.

Під час розроблення ТЗ слід керуватися НД, що є чинними у цій галузі.

6.2 Розроблення, викладення та оформлення ТЗ

6.2.1 ТЗ на НДР розробляють згідно з ГОСТ 15.001. Титульний і останній аркуші ТЗ виконують з додатками Б і В відповідно.

6.2.2 У загальному випадку ТЗ на НДР містить такі розділи:

- підстава для виконання роботи;
- мета і призначення НДР;
- вихідні дані для проведення НДР;
- виконавці НДР;
- вимоги до виконання НДР;
- етапи НДР і терміни їх виконання;
- очікувані результати та порядок реалізації НДР;
- матеріали, які подають під час закінчення НДР та її етапів;
- порядок приймання НДР та її етапів;
- вимоги до розроблення документації;
- вимоги щодо технічного захисту інформації з обмеженим доступом (за необхідності);
- додатки.

Залежно від специфіки НДР дозволено уточнювати зміст розділів, об'єднувати окремі розділи вводити нові.

6.2.2.1 У розділі «Підстави для виконання роботи» наводять повну назву документа, на підставі якого проводять НДР, його номер, дату затвердження та організацію, що затвердила документ, також терміни початку і закінчення НДР.

Документом, що є підставою для проведення роботи, можуть бути:

- накази, розпорядження і завдання центральних органів державної виконавчої влади;
- затверджені наукові та науково-технічні програми;
- угода з організацією (юридичною особою).

6.2.2.2 У розділі «Мета і призначення НДР» наводять коротку характеристику та оцінку стану проблеми, що її вирішують, визначають головну мету і задачі роботи. її актуальність та дають обґрунтування необхідності виконання НДР. Під час проведення НДР, що базується на результатах фундаментальних або пошукових досліджень, зазначають, на основі яких досліджень виконують цю роботу.

6.2.2.3 У розділі «Вихідні дані для проведення НДР» зазначають, що НДР проводять уперше або вона є продовженням попередніх робіт та

наводять перелік документів, які необхідно використовувати під час проведення НДР.

6.2.2.4 Перелік може містити звіти про попередні дослідження, стандарти та нормативні документи України, національні стандарти інших країн, міжнародні стандарти, нормативну і технічну документацію ліцензіара (щодо проведення робіт, які ліцензуються), науково-технічну літературу, довідники тощо.

6.2.2.5 У розділі «Виконавці НДР» наводять організацію — головного виконавця і виконавців складових частин НДР, а також, за наявності, номер і дату затвердження документа, який визначає учасників НДР.

6.2.2.6 У розділі «Вимоги до виконання НДР» наводять основні технічні вимоги, що їх пред'являють до НДР; якісні і кількісні показники, які мають бути досягнуті у процесі виконання НДР, вимоги до способів оброблювання первинних матеріалів; обґрунтовують необхідність створення макетів, моделей або експериментальних зразків майбутніх виробів, які потрібні для виконання досліджень.

Окремі вимоги (величини), які не можуть бути визначені під час розроблення ТЗ, записують в такій редакції: «Остаточні вимоги (величини) ...уточнюють у процесі роботи і узгоджують із ... на етапі ...».

6.2.2.6 У розділі «Етапи НДР і терміни їх виконання» визначають необхідні етапи виконання НДР, склад робіт за кожним етапом та форму подання результатів, терміни їх виконання і виконавців

6.2.2.7 У розділі «Очікувані результати та порядок реалізації НДР» наводять передбачувані способи реалізації результатів НДР із наведених у підрозділі 7.3 цього стандарту, рекомендації щодо застосування та впровадження результатів НДР та обґрунтування їхньої ефективності.

6.2.2.8 У розділі «Матеріали, які подають під час закінчення НДР та її етапів» наводять перелік документів, що їх подають до приймання, а також перелік організацій, із якими слід узгодити звітні документи, визначають кількість макетів виробу або експериментальних зразків, що їх подають до [приймання, якщо в процесі НДР передбачено їх виготовлення.

6.2.2.9 У розділі «Порядок приймання НДР та її етапів» обґрунтовують необхідність і визначають порядок приймання етапів та НДР у цілому (НДР виконавця або її секцією, приймальною комісією).

6.2.2.10 У розділі «Вимоги до розроблюваної документації» наводять конкретний склад звітної документації та інших технічних і організаційно-методичних документів (наукові висновки, моделі, методики, програми, технологічні регламенти, розрахунки, положення, інструкції"), які розробляють на етапах НДР та в цілому. Крім того, визначають спосіб

виконання документації (машинопис, фотокопії, світлокопії тощо), кількість комплектів документації, яка повинна бути оформлена виконавцем НДР по закінченні етапів і роботи в цілому, а також організації (підприємства), яким її надсилають.

6.2.2.11 У розділі «Вимоги до технічного захисту інформації з обмеженим доступом» наводять перелік відомостей, що підлягають охороні, методи і засоби їх захисту, вимоги до заходів технічного захисту інформації під час проведення досліджень згідно з ДСТУ 3396.0.

6.2.2.12 У разі залучення до виконання НДР виконавців її складових частин головний виконавець НДР затверджує ТЗ на складові частини і укладає договори не пізніше як за 10 діб до початку виконання робіт.

6.2.2.13 У «Додатках», за необхідності, додають: розрахунки, довідкові та інші технічні матеріали і документи, що їх передають разом із ТЗ.

6.2.3 Оформляють ТЗ на НДР згідно з вимогами ГОСТ 2.105 до текстових документів на аркушах формату А4 згідно з ГОСТ 2.301.

6.3 Підписання, погодження та затвердження ТЗ на НДР і її складові частини.

6.3.1 Оформлення підписів на ТЗ виконують згідно з додатками Б і В.

Перепік установ і організацій, керівники яких підписують ТЗ на НДР, у кожному певному випадку визначають замовник та головний виконавець, а на складові частини — головний виконавець та виконавці складових частин НДР.

Перелік установ і організацій, із керівниками яких погоджують ТЗ на складові частини НДР, визначає головний виконавець.

6.3.2 У загальному випадку ТЗ на НДР підписують:

- керівник установи, організації — головного виконавця НДР — на титульному аркуші праворуч, нижче назви НДР;
- науковий керівник НДР — на останньому аркуші;
- керівники підрозділів стандартизації і метрології, якщо це встановлено замовником, — на останньому аркуші.

6.3.3 Погодження ТЗ на НДР у загальному випадку оформляють підписами під грифом ПОГОДЖЕНО:

- головного споживача — на титульному аркуші в лівому верхньому кутку вище назви НДР;
- керівників установ, організацій — виконавців складових частин НДР (за вимогою замовника) — на останньому аркуші;
- керівника установи, організації — розробника ТЗ, якщо він не є головним виконавцем НДР, — на останньому аркуші;

- керівника головної організації за темой НДР і керівників інших організацій, за вимогою замовника, — на титульному аркуші ліворуч нижче назви НДР.

6.3.4 Дозволено погодження ТЗ окремим документом (листом, протоколом), на який роблять посилання под грифом ПОГОДЖЕНО.

Підписи на титульному аркуші, за винятком підпису замовника, розташовують ліворуч, нижче назви НДР, із перенесенням на наступний аркуш, якщо вони не вміщуються на титульному аркуші.

6.3.5 Затверджує ТЗ на НДР замовник своїм підписом під грифом ЗАТВЕРДЖЕНО на титульному аркуші в правому верхньому кутку, вище назви роботи.

6.3.6 ТЗ на складові частини НДР затверджує так само головний виконавець НДР.

6.3.7 Кількість організацій, що підписують та погоджують ТЗ, може змінюватися залежно специфіки НДР.

6.3.8 Термін підписання, погодження і затвердження ТЗ у цілому не повинен перевищувати одго місяця, а ТЗ на складову частину — 10 днів.

6.3.9 Розбіжності, що виникають під час погодження та затвердження ТЗ, вирішують замовник розробник ТЗ на погоджувальних нарадах.

6.4 Внесення змін, облік та зберігання ТЗ

6.4.1 Зміни до ТЗ вносять у випадках:

- уточнення замовником раніше затверджених ТЗ;
- уточнення керівником роботи вимог до НДР за результатами роботи, проведеної на етапах.

6.4.2 Зміни у затверджене ТЗ вносять доповненням, яке погоджують і затверджують за тим же рядком, за яким і основний документ. Дозволено зміни до ТЗ погоджувати тільки з тими організаціями, до компетенції яких вони відносяться.

6.4.3 Доповнення складають із вступної частини, де пояснюють причину його складання, розділів, які змінюють чи замінюють, наводять номери і зміст пунктів, які змінюють чи замінюють, та нових пунктів або номери і зміст пунктів, що їх скасовано.

6.4.4 Після видання доповнення на титульному аркуші ТЗ нижче рядка «Шифр, індекс» роблять позначення «Діє з доповненням № _____».

6.4.5 Терміни виконання робіт за етапами а разі змінення ТЗ переглядають тільки в тому випадку, коли зміни призводять до перероблення вже виконаної частини робіт або до змінення обсягу робіт.

Облік ТЗ із грифом таємності виконують згідно з вимогами чинного законодавства щодо збереження державної таємниці.

6.4.7 Оригінал затвердженого ТЗ є складовою частиною договору щодо виконання НДР і зберігають його в замовника, а другий примірник — у головного виконавця разом із його примірником договору.

6.4.8 Інформація, яку містить ТЗ, є конфіденційною. Розмноження ТЗ, розсилання стороннім організаціям, ознайомлення будь-кого з його змістом без дозволу осіб, які затвердили ТЗ, заборонено.

7 ЗМІСТ РОБІТ НА ЕТАПАХ ВИКОНАННЯ НДР

7.1 Етапи НДР.

7.1.1 Підставою для проведення НДР є затверджене ТЗ на НДР

7.1.2. Проведення НДР здійснюють за етапами. Кожен етап повинен вирішувати певні завдання, потрібні для успішного виконання НДР, проведення наступного етапу, уточнення змісту і напрямку НДР.

7.1.3 Етапи НДР та їхній зміст у загальному випадку наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 — Етапи НДР

Етап НДР	Зміст етапу
Вибір напрямку дослідження	Добір, вивчення та узагальнення науково-технічної і патентної документації. Розглядання можливих напрямів досліджень та їх оцінювання. Вибір напрямку дослідження. Обґрунтування прийнятого напрямку досліджень. Розроблення, погодження та затвердження ТЗ на складові частини НДР (за необхідності). Розроблення і погодження методики та програми робіт щодо проведення досліджень. Складання та оформлення проміжного звіту за етапом. Розглядання результатів та приймання етапу, якщо це передбачено ТЗ.
Теоретичні та експериментальні дослідження	Теоретичний пошук, виконання розрахунків і досліджень принципів питань. Розроблення документації, виготовлення і налагодження макетів, моделей або експериментальних зразків майбутніх виробів,

Продовження таблиці 1 — Етапи НДР

Етап НДР	Зміст етапу
	<p>програм і алгоритмів (за необхідності). Проведення експериментальних робіт та досліджень. Оброблення і коригування результатів теоретичних і експериментальних досліджень. Складання висновків за результатами досліджень. Складання та оформлення проміжного звіту за етапом. Розглядання результатів та приймання етапу, якщо це передбачено ТЗ.</p>
<p>Узагальнення і оцінювання результатів досліджень, складання звітної документації</p>	<p>Узагальнення результатів теоретичних досліджень і експериментальних робіт. Оцінювання повноти і якості вирішення поставлених завдань. Узагальнення матеріалів патентного пошуку і підготовка звіту про патентні дослідження (за необхідності) Оформлення патентного захисту можливих об'єктів інтелектуальної власності та розроблення заходів щодо збереження «НОУ-ХАУ». Розроблення проекту ТЗ на наступну НДР у разі необхідності подальших досліджень або ТЗ (МТВ) на ДКР (ДТР). Підготовлення комплексу звітної документації. Формулювання висновків за результатами досліджень і розроблення рекомендацій щодо застосування результатів. НДР Розглядання результатів НДР на науково-технічній раді. Подання роботи до приймання</p>
<p>Приймання НДР</p>	<p>Заходи щодо підготовки НДР до приймання. Приймання і державний облік НДР.</p>

7.1.4 Залежно від виду і складності НДР, ступеня попереднього її опрацювання, за погодженням між замовником і виконавцем НДР дозволено вилучення або доповнення окремих етапів роботи, поділ або суміщення етапів, а також уточнення складу робіт.

7.1.5 Конкретний зміст етапів, їх приймання, склад звітної документації за результатами кожного етапу робіт визначають у ТЗ на НДР або ТЗ на її складові частини.

Примітка. Якщо одержано позитивні результати НДР, які обґрунтовують можливість створення виробу, то для скорочення термінів розроблення можливо починати ДКР до закінчення НДР. У таких випадках ТЗ на ДКР розробляють із урахуванням основних висновків. Що вже одержані під час виконання НДР.

7.1.6 Зміст робіт за етапом «Вибір напрямку досліджень»

7.1.6.1 Метою етапу є систематизація інформації щодо теми НДР, її аналіз, виявлення та вибір і на цій основі напрямку досліджень.

7.1.6.2 На цьому етапі, крім перелічених у таблиці 1 робіт, визначають заходи щодо забезпечення охорони життя і здоров'я населення, охорони навколишнього середовища, а також формулюють необхідні для їх реалізації вимоги.

7.1.6.3 Визначення оптимального варіанту напрямку дослідження здійснюють на основі аналізу стану проблеми і порівняльного оцінювання варіантів можливих рішень із урахуванням патентних та прогнозних досліджень, які виконувалися з аналогічних проблем.

7.1.7 Зміст робіт на етапі «Теоретичні та експериментальні дослідження»

7.1.7.1 Цей етап є основною частиною НДР і проводиться з метою одержання необхідних і та достатніх теоретичних і експериментальних результатів досліджень для вирішення поставлених у ТЗ завдань.

7.1.7.2 Крім перелічених у таблиці 1 робіт, залежно від цільового призначення НДР, на цьому етапі виконують такі роботи:

- математичне і програмне моделювання, аналіз результатів теоретичних досліджень та визначення можливості їх використання для вирішення практичних задач під час проведення експериментів;

- аналіз та порівняння результатів випробувань із даними теоретичних досліджень, удосконалення розроблюваних схем, компоновок, макетів, моделей і експериментальних зразків майбутніх виробів відповідно до результатів досліджень та, за необхідності, виконання додаткових досліджень і випробувань;

- вибір найбільш прогресивних компоновок, оптимальних схемних, конструкторських і технологічних рішень;

- приймання складових частин НДР (за наявності);

- складання і оформлення звітної документації за етапом;

- розглядання результатів та приймання етапу НДР.

7.1.7.3 Макети, моделі або експериментальні зразки майбутніх виробів виробляють за документи, які розробляють під час проведення НДР.

7.1.7.4 На цьому етапі визначають основні наукові результати, показники та технічні характеристики майбутнього виробу, що підлягають залученню до ТЗ на проведення ДКР. перспективи одержання і використання результатів НДР.

7.1.8 Зміст робіт на етапі «Узагальнення і оцінювання результатів досліджень, складання звітної документації».

7.1.8.1 Метою етапу є узагальнення і всебічний аналіз повноти вирішення поставлених перед НДР задач.

7.1.8.2 У процесі виконання етапу додатково до перелічених у таблиці 1 проводять такі роботи:

- оцінювання досягнутого рівня НДР порівняно з вимогами ТЗ;
- розроблення рекомендацій щодо використання нових закономірностей, явищ, властивостей, принципів, теорій, моделей, створення нової апаратури, спеціального обладнання, матеріалів і технологічних процесів, а також поліпшення тих, що існують;
- складання, за необхідності, тематичних карток щодо розроблення нових матеріалів та комплектувальних виробів.

7.1.8.3 До звітної документації належать комплекти документів із висновками за результатами теоретичних, патентних, маркетингових та експериментальних досліджень, які оформляють відповідно до чинних стандартів, а також проміжні звіти за попередніми етапами та заключний (підсумковий) звіт, який складають на останньому етапі НДР.

7.1.8.4 Складання та оформлення звітів, викладення розділів, оформлення додатків до звітів виконують відповідно до вимог ДСТУ 3008. За вимогами замовника звітні документи надсилають на відгук у провідні установи за тематикою НДР.

Звіт про патентні дослідження, якщо вони проводилися, додають до комплекту звітних документів.

7.1.8.5 Під час складання звітів слід керуватися державними стандартами України на терміни та визначення з певних галузей науки і техніки.

7.1.8.6 На титульному аркуші звіту індекс універсального десятичного класифікатора (УДК) і номер державної реєстрації, виданий раніше державним органом, а також інвентарний номер звіту проставляє виконавець НДР.

7.1.8.7 Проміжний звіт, як правило, розглядають на НТР виконавця або на її секції, заключний звіт — на НТР виконавця.

7.1.8.8 НТР або її секція визначає відповідність проведених досліджень і результатів роботи вимогам ТЗ, оцінює науково-технічний рівень роботи та дає оцінку НДР у цілому

7.1.8.9 Рекомендації НТР або її секції щодо ухвали попереднього етапу робіт, ураховують у роботі на наступному етапі НДР. Проміжний звіт у цьому разі не коригують.

7.1.8.10 Після розглядання НТР або її секцією звітну документацію разом із рішенням НТР подають на затвердження головному виконавцю.

7.1.9 Зміст робіт на етапі «Приймання НДР»

7.1.9.1 Щодо готовності НДР до приймання виконавець сповіщає замовника та зацікавлені організації повідомленням (додаток Г).

До повідомлення додають пропозиції головного виконавця НДР щодо складу приймальної комісії.

7.1.9.2 НДР здійснює приймальна комісія після розглядання і затвердження проекту програми приймання, який складає головний виконавець НДР.

Приймальну комісію НДР призначають наказом (розпорядженням) замовника в місячний термін після одержання повідомлення (сповіщення) про готовність НДР до приймання. У наказі (розпорядженні) визначають склад комісії і терміни її роботи. Копію наказу (розпорядження) із запрошенням членів комісії виконавець НДР надсилає відповідним організаціям і підприємствам у такий термін, щоб ці документи були отримані не пізніше як за 10 діб до початку роботи комісії.

Головою приймальної комісії НДР призначають представника організації замовника.

7.1.9.3 Метою приймання НДР є всебічне перевірення результатів виконання робіт і встановлення їх відповідності вимогам ТЗ.

Під час приймання НДР комісія, за необхідності, встановлює терміни коригування звітної документації і оцінює обґрунтованість рекомендацій щодо реалізації та застосування результатів НДР.

7.1.9.4 До приймання НДР головний виконавець у загальному випадку подає:

- програму приймання НДР;
- затвердження ТЗ на НДР та її складові частини;
- звітну документацію, у тому числі рішення НТР за результатами її розглядання;
- акти приймання складових частин НДР (за наявності);
- макети, моделі або експериментальні зразки майбутнього виробу, програми випробувань, протоколи і акти випробувань;

- перепік винаходів і патентоспроможних рішень, на які оформлено заявки та отримано патенти;
- пропозиції щодо реалізації результатів НДР із зазначенням галузей та об'єктів, у яких передбачено їх застосування;
- проект ТЗ на ДКР, якщо надалі передбачено її виконання;
- пропозиції щодо розроблення нових матеріалів і використання покупних комплектувальних виробів;
- акт і відомості інвентаризації НТП, спецустаткування та матеріальних цінностей, що залишилися по закінченні НДР.

Конкретний склад матеріалів, які подають приймальній комісії, визначають у ТЗ або в програмі приймання НДР.

7.1.9.5 Під час приймання НДР розглядають і перевіряють результати виконаних робіт на відповідність вимогам ТЗ, проводять аналіз прийнятих рішень, а, за необхідності, результати досліджень підтверджують проведенням випробувань експериментальних зразків виробу.

7.1.9.6 Приймання складової частини НДР і затвердження акта приймання здійснює головний виконавець НДР. Участь свого представника у прийманні складових частин НДР визначає замовник Підставою для приймання складових частин НДР є наказ (розпорядження) головного виконавця НДР

7.1.9.7. За результатами роботи комісія складає акт приймання НДР (додаток Д).

Акт приймання НДР затверджує її замовник. НДР вважають завершеною від дня затвердження акта її приймання.

7.2 Реєстрація та облік НДР

7.2.1 Реєстрацію та облік НДР виконують відповідно до правил державної реєстрації та обліку науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і дисертацій поданням до органу державної реєстрації РК, ОК та заключного звіту.

7.2.2. По одному примірнику РК, ОК та зареєстрованого звіту передають на зберігання замовнику та виконавцю НДР.

7.2.3 Звіт про патентні дослідження, якщо вони проводилися, долучають до комплексу звітних документів.

7.2.4 Рішення щодо необхідності реєстрації ініціативної НДР приймає її виконавець.

7.3 Реалізація результатів НДР

7.3.1 Реалізацію результатів НДР здійснюють залежно від НТП згідно з актом приймання з урахуванням рекомендацій приймальної комісії такими способами:

- виданням техніко-економічного обґрунтування щодо створення нової науково-технічної продукції, розробленням ТЗ на ДКР і укладанням договору на її виконання;

- продовженням досліджень шляхом виконання нових НДР, коли в ході виконання НДР визначилися нові наукові проблеми, які потребують окремого вирішення з огляду на поставлені завдання;

- використанням результатів досліджень для вдосконалення і модернізації продукції, що існує, без проведення ДКР,

- погодженням і затвердженням проектів розроблених стандартів та інших нормативних документів (положень, методик, інструкцій тощо);

- розробленням програм і методик випробувань нових (модернізованих) зразків продукції;

- прийняттям рішень щодо докорінної зміни напрямів окремих науково-дослідних, дослідно-конструкторських чи дослідно-технологічних робіт.

7.3.2 Передачу результатів НДР для їх застосування здійснює замовник залежно від її призначення з урахуванням рекомендацій приймальної комісії і додержанням умов договору на виконання НДР та вимог чинних документів щодо прав на інтелектуальну власність.

7.4 Припинення НДР

7.4.1 Виконання НДР припиняють, якщо виявлена недоцільність подальшого проведення робіт через неминучість одержання негативного результату або якщо вона втратила свою актуальність. Головний виконавець НДР у цьому випадку подає обґрунтований висновок замовнику.

7.4.2 Підставою для припинення НДР є рішення керівника організації, який підписав (затвердив) постанову (розпорядження, наказ) стосовно виконання цієї роботи.

7.4.3 У випадку припинення НДР, що пройшла державну реєстрацію, виконавець НДР надсилає до органу державної реєстрації відповідну відомість із зазначенням реєстраційного номера НДР, яку припиняють.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ОРГАН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»
(УКРПАТЕНТ)

вул. Глазунова, буд. 1, м. Київ, 01601, тел.: (044) 494-05-05, факс: (044) 494-05-06
E-mail: office@ukrpatent.org, сайт: www.ukrpatent.org, код згідно з ЄДРПОУ 31032378

ЗАЯВА
про реєстрацію авторського права на твір

Службові відмітки:

Підпис начальника відділу ► _____

Номер заявки ▼	Дата подання		
	Число ▲	Місяць ▲	Рік ▲

Номер свідоцтва ▼	Дата реєстрації		
	Число ▲	Місяць ▲	Рік ▲

Прошу зареєструвати авторське право на твір

1. Вид та повна назва твору _____

Скорочена назва твору (якщо така є) _____

Попередня чи альтернативна назва твору (якщо така є) _____

2. Галузь творчої діяльності _____
Наука, література чи мистецтво

3. До якого об'єкту(ів) авторського права належить твір _____

4. Анотація або реферат твору (Публікується в офіційному бюлетені)
Рекомендований розмір - до 300 друкованих знаків

5. Дата остаточного завершення роботи над твором ► Число _____ Місяць _____ Рік _____

6. Відомості про оприлюднення твору (опублікування, сповіщення, виконання, показ тощо) _____

7. Відомості про використані твори:

7.1. Відомості про твір(и), відносно якого(их) цей твір є похідним _____

Вказати, на основі якого твору зроблено переклад, адаптацію, аранжування тощо, їх правомірність

7.2. Відомості про твір(и), або частину твору(ів), що включено до твору, права на який реєструються

Вказати твори інших авторів та правомірність їх включення

8. Відомості про попередню реєстрацію* Ні – ; Так – , _____

Вказати державу, дату, номер попередньої

реєстрації

та назву реєстру

9. Відомості про автора(ів) твору, зазначеного у п.1 заяви**

9.1. Прізвище, ім'я, по батькові першого автора (псевдонім, за наявності, вказати в дужках) ▼

Дата народження ► Число _____ Місяць _____ Рік _____

Повна поштова адреса, телефон _____

індекс

Вулиця, номер будинку, назва населеного пункту, район, область, поштовий

Суть	авторства,	авторський	вклад	у	створення	твору
------	------------	------------	-------	---	-----------	-------

Цей твір (частину твору) створено:*

за договором

у порядку індивідуальної розробки

Цей твір (частину твору) створено для оприлюднення:*

під власним ім'ям

анонімно

під псевдонімом

* Необхідне позначити "X"

** Якщо авторів декілька, використайте лист подовження бланку заяви

10. Особа, яка подає заявку на реєстрацію (заявник):

10.1. Автор(и), спадкоємець(і) ▼

Повне ім'я особи, повна поштова адреса (адреса для листування), телефон

10.2. Довірена особа автора(ів), спадкоємця(ів) ▼

Повне ім'я особи, повна поштова адреса (адреса для листування), телефон

11. Видача свідоцтва (свідоцтв):

- Надіслати за вказаною адресою _____
Вулиця, номер будинку, назва населеного пункту, район, область, поштовий індекс

- Видати заявнику _____
Прізвище, ініціали

12. Перелік документів і матеріалів, що додаються до заяви		Кількість аркушів	Кількість примірників
☐ Примірник твору (форма, в якій представлено твір)			
☐ Документ, що підтверджує перехід у спадщину майнового права автора (якщо заявка подається спадкоємцем автора)			
☐ Платіжний документ, що підтверджує сплату збору за підготовку до державної реєстрації авторського права на твір			
☐ Платіжний документ, що підтверджує сплату збору за оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію авторського права на твір			
☐ Документ, що підтверджує наявність пільг по сплаті збору			
☐ Документ, що свідчить про факт і дату оприлюднення твору (за наявності)			
☐ Документ, що підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність)			
☐ Інші документи, що додаються до заяви			

13. Я, який нижче підписався, підтверджую достатність і достовірність відомостей, вказаних у матеріалах заявки:

- Автор(и) _____
Прізвище(а), ініціали, підпис(и)

- Заявник _____
Прізвище, ініціали та підпис особи, яка подає заявку

Дата ► Число ► _____ Місяць ► _____ Рік ► _____

Примітки: _____

Заявку опрацював: _____
Прізвище, ініціали та підпис працівника відділу

9.2. Прізвище, ім'я, по батькові другого автора (псевдонім, за наявності, вказати в дужках) ▼

Дата народження ► Число ____ Місяць _____ Рік _____

Повна поштова адреса, телефон _____
індекс _____
Вулиця, номер будинку, назва населеного пункту, район, область, поштовий

Суть авторства, авторський вклад у створення твору

Цей твір (частину твору) створено:*

за договором
у порядку індивідуальної розробки

Цей твір (частину твору) створено для оприлюднення:*

під власним ім'ям
анонімно
під псевдонімом

9.3. Прізвище, ім'я, по батькові третього автора (псевдонім, за наявності вказати в дужках) ▼

Дата народження ► Число ____ Місяць _____ Рік _____

Повна поштова адреса, телефон _____
Вулиця, номер будинку, назва населеного пункту, район, область, поштовий індекс

Суть авторства, авторський вклад у створення твору

Цей твір (частину твору) створено:*

за договором
у порядку індивідуальної розробки

Цей твір (частину твору) створено для оприлюднення:*

під власним ім'ям
анонімно
під псевдонімом

* Необхідне позначити "X"

Додаток В

НАЦІОНАЛЬНИЙ ОРГАН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»
(УКРПАТЕНТ)

вул. Глазунова, буд. 1, м. Київ, 01601, тел.: (0440 494-05-05, факс: (044) 494-05-06
E-mail: office@ukrpatent.org, сайт: www.ukrpatent.org, код згідно з ЄДРПОУ 31032378

ЗАЯВА
про реєстрацію авторського права на твір

Службові відмітки: _____ Підпис начальника відділу ► _____

Номер заявки ▼	Дата подання		
	Число ▲	Місяць ▲	Рік ▲

Номер свідоцтва ▼	Дата реєстрації		
	Число ▲	Місяць ▲	Рік ▲

Не заповнюється.

Прошу зареєструвати авторське право на твір

1. Вид та повна назва твору

Комп'ютерна програма

«BARRACUDA v.1»

Заповнення обов'язкове.

Має бути чітко зазначений вид твору.

Види творів література, науки і мистецтва частково передбачені частиною 1 статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», зокрема - книга, брошура, стаття, виступ, лекція, промова, проповідь, ілюстрація, карта, хреснаки, ескіз, тощо.

Коли можливо вказати вид твору, зазначається об'єкт авторського права. Наприклад - Літературний письмовий твір «З днем народження!»/ Твір архітектури «Либіль»/ Музичний твір з текстом «Сонечко»

Заповнення обов'язкове.

Має бути чітко зазначена назва твору.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ - назва твору зазначається в пункті 1 заяви має відповідати назві, вказаній на прикріпленому твору, що подається на реєстрацію

скорочена назва твору (якщо така є)

«BAR» або немає

Заповнення обов'язкове.

Зазначається скорочена назва твору, якщо така є, або те що такої «немає»

Попередня чи альтернативна назва твору (якщо така є)

«BADA» або немає

Заповнення обов'язкове.

Зазначається попередня/альтернативна назва твору, якщо така є, або те що такої «немає»¹

2. Галузь творчої діяльності

Література

Заповнення обов'язкове.

Зазначається одна з трьох галузей творчої діяльності - наука, література, мистецтво

Можливо зазначити дві галузі (у разі, якщо твір відноситься до двох галузей діяльності)

3. До якого об'єкту(ів) авторського права належить твір

Комп'ютерна програма

Заповнення обов'язкове.

Перелік об'єктів авторського права передбачено частиною 1 статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»

4. Анотація або реферат твору (Публікується в офіційному бюлетені) текст анотації/реферату або НЕ МАЄ.

Заповнення не обов'язкове.

Зазначається за бажанням заявника, але не більше 300 друкованих знаків

5. Дата остаточного завершення роботи над твором ▶

Число 13 Місяць ЖОВТНЯ Рік 2018

Заповнення обов'язкове.

Зазначається конкретна дата створення твору

Під датою створення твору слід розуміти дату створення твору в певній матеріальній формі (написаний на папері текст книги, намальована картинка тощо).

6. Відомості про оприлюднення твору (опублікування, сповіщення, виконання, показ тощо)

твір не оприлюднювався

Заповнення не обов'язкове.

Зазначається інформація про оприлюднення твору або «твір не оприлюднювався»

Приклади подачі інформації про оприлюднені твори:

для матеріалів конференцій – Кібернетика в сучасних економічних умовах : зб. текстів виступів на Респ. міжвуз. наук.- практ. конф. / Держкомстат України. Ін-т статистики, обліку та аудиту. – Київ : ІСОА, 2002. – 147 с. : іл., табл.;

для книги – Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. – Львів : Кальварія, 2005. – 196, [1] с. : портр. – (Першотвір=Individual);

для оприлюднених на електронних ресурсах – Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі [Електронний ресурс] : (мідсуток 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») / Л.И. Костяшко, А.О. Чермарьов // Бібліотечний вісник. – 2003. - № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн.: www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko. - Назва з екрана;

для пісні – Мизак В.В., Сердюк В.М. Пісня «Грешак». – Полтава: Полтавська державна телерадіокомпанія. радіо «Ваша хвиля», 2002. – 16 листопада.

7. Відомості про використані твори:

7.1. Відомості про твір(и), відносно якого(их) цей твір є похідним

НЕ Є ПОХІДНИМ

Заповнення обов'язкове.

Зазначається інформація про твір відносно яких цей твір є похідним або «твір не є похідним»

Приклади подачі інформації про твір відносно яких цей твір є похідним:

Літературний письменний твір «З днем народження» є перекладом твору англійського автора Алама Сміта «Happy Birthday». Переклад здійснено з дозволу автора на підставі авторського договору між Аламом Смітом та Івановим ІІ.

Або: Роман «Війна» є переробкою книги Л.Н. Толстого «Война и мир», яка є суспільним надбанням. Особисті немайнові права Л.Н. Толстого дотримані.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ

Використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється лише з дозволу особи, яка має виключне право дозволити використання об'єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених Цивільним кодексом України та іншим законом – частина 3 статті 426 Цивільного кодексу України.

Твори які є суспільним надбанням - твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчилися – стаття 30 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

7.2. Відомості про твір(и), або частину твору(ів), що включено до твору, права на який реєструються

до твору не включено інші твори або їх частини

Заповнення обов'язкове.

Зазначається інформація про твір або частину твору, що включені до твору, права на який реєструються або «до твору не включено інші твори або їх частини»

Приклади подачі інформації про твір або частину твору, що включені до твору, права на який реєструються:

Малюнки «Початок», «Берракуди», «Меркулова ніч», «Перлина» автора Іванова ІІ використано з дозволу автора на підставі авторського договору.

Вірш «З днем народження» автора Іванова ІІ використано з дозволу автора на підставі авторського договору.

Малюнки «Ніч», «Розко», «Сонце» автора Іванова ІІ використано правомірно. Іванов ІІ є автором твору, зазначеного в пункту 1 цієї частини.

Малюнки «Чесменський біт», «Наваринський біт», «Сімопський біт», «Біт пароплава „Веста“» автора Айвазовського ІК. використано правомірно. Зазначені твори є суспільним надбанням. Особисті немайнові права ІК. Айвазовського дотримані.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ

1 – В пункті 7.2. зазначається інформація лише про твори чи їх частини, що включені до вашого твору та правомірність їх включення.

2 – Не слід зазначати інформацію про цитати, що використані у Вашому творі та інші види вільного використання твору із зазначеним імені автора, як це передбачено статтею 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

3 – Збірники творів, як правило, включають в себе твори інших авторів.

4 – Використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється лише з дозволу особи, яка має виключне право дозволити використання об'єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених Цивільним кодексом України та іншим законом – частина 3 статті 426 Цивільного кодексу України.

5 – Твори які є суспільним надбанням - твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчилися – стаття 30 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

6 – Якщо до вашого твору, який подається на реєстрацію, включено твори інших авторів і Ви маєте інформації про їх назви та авторів, просимо їх включити з поданого на реєстрацію примірника твору. В іншому випадку Вам буде надіслано лист з проханням коректного заповнення пункту 7.2. частини.

8. Відомості про попередню реєстрацію*

Ні – ; Так –

Заповнення обов'язкове.

Ставиться позначки “X” навпроти графі “Так” та зазначається інформація про попередню реєстрацію або ставиться позначки “X” навпроти графі “Ні”

Приклади подачі інформації, якщо вибрано “Так”:

Україна, 13.10.2003, свідоцтво про державну реєстрацію авторського права на твір № 4785, Державний реєстр авторського права на твір.

9. Відомості про автора(ів) твору, зазначеного у п.1 заяви **

9.1. Прізвище, ім'я, по батькові першого автора (псевдонім, за наявності, вказати в дужках) ▼

Петров Петро Петрович (IVAN)

Заповнення обов'язкове.

Зазначається прізвище, ім'я, по батькові, відповідно до документів, які посвідчують особу, в дужках зазначається **псевдонім автора, у разі наявності**

Дата народження ▶

Число 13 Місяць квітня Рік 1980

Повна поштова адреса, телефон

Вул. Приозерна, буд. № 145, кв. 7, смт. Приозерне, Баришівський р-н, Київська обл., 08100. м. тел 098-999-99-99

Заповнення обов'язкове.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ

Поштова адреса автора та його номер телефону зазначаються для того, щоб відповідальний співробітник мав змогу оперативно зв'язатися з автором у разі виникнення питань до заповненої заявки чи уточнення вказаної в заяві інформації.

Суть авторства, авторський вклад у створення твору

співавтор твору

Заповнення обов'язкове.

Приклади подачі інформації:

автор твору
автор-упорядник твору
автор музики
автор тексту пісні
автор розділів 1, 5, 8 та співавтор розділу 3
автор музики та співавтор тексту пісні
співавтор твору, інше

Цей твір (частину твору) створено:*

за договором
у порядку індивідуальної розробки

Заповнення обов'язкове.

Вибрати один з варіантів, проставивши позначку "X"

ПОЯСНЕННЯ

Проставлення позначки "X" навпроти графі "за договором" означає, що автор твору створив твір за договором з іншою особою – договором замовлення, трудовим договором чи іншим письмово-правовим договором.

Проставлення позначки "X" навпроти графі "у порядку індивідуальної розробки" означає, що автор твору самостійно створив твір і всі майнові права на твір з моменту його створення належать його автору.

Цей твір (частину твору) створено для оприлюднення:*

під власним ім'ям
анонімно
під псевдонімом

Заповнення обов'язкове.

Вибрати один чи два варіанти - під власним ім'ям та/або під псевдонімом, проставивши позначку "X"

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ

Додатково проставити позначку "X" - навпроти графі "анонімно", якщо автор твору бажає, щоб при публікації відомостей про державну реєстрацію авторського права на твір не вказувалась його прізвище, ім'я та по-батькові, а вказувалась інформація – "анонімно" (у разі вибору одного варіанту - під власним ім'ям) та/або псевдонім, у разі його наявності (у разі вибору двох варіантів - під власним ім'ям та під псевдонімом)

10. Особа, яка подає заявку на реєстрацію (заявник):

10.1. Автор(и), спадкоємець(і) ▼

—

Заповнюється у разі подачі заявки автором (авторами) твору

Зазначається прізвище, ім'я, по батькові.

У разі подання заяви спадкоємцем до неї обов'язково має додаватися копія свідоцтва про право на спадщину

10.2. Довірена особа автора(ів), спадкоємця(ів) ▼

Марков Марк Григорович, вул. Космосу, буд. № 1, кв. 17, м. Баришівка, Київська обл., 08200.
м. тел 098-999-99-77

Заповнюється у разі подачі заявки довіреною особою автора (авторів) твору

Зазначається прізвище, ім'я, по батькові, повна поштова адреса (адреса для листування), та номер телефону

11. Видача свідоцтва (свідоцтв):

• Надіслати за вказаною адресою ▼

—

Заповнюється у разі бажання отримання свідоцтва засобами поштового зв'язку

Зазначається прізвище, ім'я, по батькові отримувача та його повна поштова адреса (адреса для листування)

• Видати заявнику

Маркову М.Г.

Заповнюється у разі бажання отримання свідоцтва нарочно

Зазначається прізвище та ініціали заявника, відомості про якого зазначені в пункті 10 заяви, який має право на отримання свідоцтва

12. Перелік документів і матеріалів, що додаються до заяви		Кількість аркушів	Кількість примірників
☐ Примірник твору (форма, в якій представлено твір)	Твір та настанова користувача на CD-R	—	1
☐ Документ, що підтверджує перехід у спадщину майнового права автора (якщо заявця подається спадкоємцем автора)		—	—
☐ Платіжний документ, що підтверджує сплату збору за підготовку до державної реєстрації авторського права на твір		1	1
☐ Платіжний документ, що підтверджує сплату збору за оформлення і видачу свідоцтва про державну реєстрацію авторського права на твір		1	1
☐ Документ, що підтверджує наявність пільг по сплаті збору		—	—
☐ Документ, що свідчить про факт і дату оприлюднення твору (за наявності)		—	—
☐ Документ, що підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність)		3	1
☐ Інші документи, що додаються до заяви	—	—	—
	—	—	—

Заповнення обов'язкове.

Зазначаються всі документи, що додаються до заяви

13. Я, який нижче підписався, підтверджую достатність і достовірність відомостей, вказаних у матеріалах заявки:

• Автор(и)

_____ П.П. Петров _____ підпис (М.Г. Марков за довіреністю)

_____ І.І. Іванов _____ підпис (М.Г. Марков за довіреністю)

_____ О.П. Олександрова _____ підпис (М.Г. Марков за довіреністю)

Заповнення обов'язкове.

Зазначаються ініціали та прізвище автора та ставиться його власноручний підпис або підпис довіреної особи автора

• Заявник

_____ М.Г. Марков _____ підпис

Заповнення обов'язкове.

Зазначаються ініціали та прізвище особи заявника, зазначеної в пункті 10 заяви, та ставиться її власноручний підпис

Дата ►

Число ► 08 Місяць ► листопада Рік ► 2018

Заповнення обов'язкове.

Зазначається дата підписання заяви заявником

Примітки:

Заявку опрацював:

Заповненню не підлягає.

Лист подовження додається до заяви якщо автором твору є більш, ніж одна особа

9.2. Прізвище, ім'я, по батькові другого автора (псевдонім, за наявності, вказати в дужках) ▼

Іванов Іван Іванович (PETRO)

Дата народження ► Число 14 Місяць квітня Рік 1980

Повна поштова адреса, телефон

Вул. Приозерна, буд. № 144, кв. 7, смт. Приозерне, Баришівський р-н, Київська обл., 08100. м. тел 098-999-99-95

Суть авторства, авторський вклад у створення твору співавтор твору

Цей твір (частину твору) створено:*

за договором
у порядку індивідуальної розробки

Цей твір (частину твору) створено для оприлюднення:*

під власним ім'ям
анонімно
під псевдонімом

9.3. Прізвище, ім'я, по батькові третього автора (псевдонім, за наявності вказати в дужках) ▼

Олександрова Олена Петрівна (ALEX)

Дата народження ► Число 15 Місяць травня Рік 1985

Повна поштова адреса, телефон

Вул. Приозерна, буд. № 146, кв. 7, смт. Приозерне, Баришівський р-н, Київська обл., 08100. м. тел 098-999-99-90

Суть авторства, авторський вклад у створення твору співавтор твору

Цей твір (частину твору) створено:*

за договором
у порядку індивідуальної розробки

Цей твір (частину твору) створено для оприлюднення:*

під власним ім'ям
анонімно
під псевдонімом

* Необхідне позначити "X"

ДОВІРЕНІСТЬ

м. Київ «28» лютого 2021 р.

Цією Довіреністю я, автор комп'ютерної програми автономної інтерактивної підготовки навчальних курсів для електронного навчання «x-Lab.ELMS.CourseBuilder» Хаустов Дмитро Вікторович, уповноважую Петренка Петра Петровича, який проживає за адресою подавати до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України заяви та інші документи і матеріали необхідні для реєстрації авторського права на твір; вносити зміни та доповнення до заяви про реєстрацію її авторського права на твір; розписуватися за заявника; отримувати рішення про реєстрацію авторського права на твір або про відмову в його реєстрації; отримувати Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір, а також виконувати всі інші дії (складати та подавати заяви, клопотання тощо) від імені заявника, пов'язані з цією довіреністю.

Довіреність видана терміном до «01» червня 2021 р.

Зразок підпису довіреної особи _____ посвідчуємо.

АВТОРИ: _____ Д.В. Хаустов

Анотація

Комп'ютерна програма автономної інтерактивної підготовки навчальних курсів для електронного навчання "x-Lab.ELMS.CourseBuilder".

Автори: Хаустов Дмитро
Вікторович
Кузьмініх Валерій
Олександрович
Тараненко Руслан
Анатолійович

Комп'ютерна програма автономної інтерактивної підготовки навчальних курсів для електронного навчання "x-Lab.ELMS.CourseBuilder" (далі Конструктор) дозволяє авторам електронних курсів дистанційної освіти створювати, редагувати, зберігати у стандартизованому форматі обміну навчальними матеріалами SCORM структуру навчального курсу, навчальні модулі, автоматизовані тести, тощо. Стандарт SCORM створено для того, щоб забезпечити можливість розробляти матеріали та навчальні системи, котрі були б взаємосумісними, максимально незалежними від програмно-апаратної платформи, на якій відбувається навчання. Крім того, повинна забезпечуватись можливість керування навчальним процесом, можливість повторного використання окремих учбових частин навчального матеріалу в будь-яких курсах без суттєвої переробки змісту та структури матеріалу.